

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Motiv outsiderství v tvorbě Jáchyma Topola

Vypracoval: Radim Pecha
Vedoucí práce: prof. PaedDr. Michal Bauer, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské - diplomové - rigorózní - disertační práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 27. 6. 2014

.....

Radim Pecha

Poděkování

Tímto způsobem bych rád poděkoval panu prof. PaedDr. Michalu Bauerovi, Ph.D. Za odborné vedení bakalářské práce, za ochotu, cenné rady a připomínky. Děkuji také Bc. Lucii Jerouškové za pomoc při gramatické kontrole práce.

Anotace

Bakalářská práce se bude zabývat motivy outsiderství v dílech Jáchyma Topola. Na začátku bude tento pojem definován, pozornost bude věnována autorovu životu, zejména v době jeho undergroundového působení, ale i po něm. Stěžejní částí práce pak bude interpretace Topolova díla z hlediska motiviky outsiderství, a to především děl Sestra a Anděl.

Klíčová slova: Jáchym Topol, underground, outsiderství.

Annotation

Bachelor thesis will address the themes of an outsider of Jáchym Topol's works. At the beginning of this concept is defined, attention will be paid to the author's life, especially during his underground activity, but also afterwards. The main section of this bachelor work will be Topol's interpretation of the work for motive an outsider, especially works of Sister and Angel.

Key words: Jáchym Topol, underground, outsiders.

Obsah

Úvod.....	6
1. Představení rodiny Jáchyma Topola.....	7
1. 1 Karel Schulz.....	7
1. 2 Josef Topol.....	8
1. 3 Filip Topol.....	8
2. Jáchym Topol.....	9
2. 1 Dětství.....	9
2. 2 Mladá dospělost.....	11
2. 3 Život po Listopadu 89.....	14
2. 4 Nominace, ocenění, kandidatura.....	15
2. 5 Jáchymova působnost v novinářské sféře.....	16
3. Outsiderství.....	19
4. Literární tvorba.....	19
5. Sestra.....	22
5. 1 Vznik a ohlas Sestry.....	22
5. 2 Resumé	23
5. 3 Stylistika Sestry.....	30
6. Anděl.....	36
6. 1 Vznik a ohlas Anděla.....	36
6. 2 Resumé.....	37
6. 3 Stylistika Anděla.....	45
7. Anděl a Sestra.....	49
8. Závěr.....	51
9. Seznam použité literatury.....	53
9. 1 Prameny.....	53
9. 2 Sekundární literatura.....	53
9. 3 Užití encyklopedie a slovníky.....	53
9. 4 Elektronické zdroje.....	54

Úvod

Hlavním cílem bakalářské práce je interpretace děl Jáchyma Topola a motiv outsiderství, především v dílech *Sestra* a *Anděl*. Mnoho odborných publikací zabývajících se Jáchymem Topolem se převážně soustředí na Topolu poetiku, nikoli na pohled životních osudů hlavních hrdinů a jejich cestu k outsiderství. Tato práce se bude věnovat zejména této skutečnosti. Důvodů, proč jsem si zvolil téma outsiderství a autora Jáchyma Topola, je několik. Životní osudy lidí na okraji společnosti a jejich tragický příběh mě vždy fascinoval. Díla Jáchyma Topola mě zaujala již z přednášek a následná interpretace děl se stala klíčovou pro moji touhu dozvědět se o tomto autorovi více.

Jáchym Topol je současný významný spisovatel, scénárista, textař a novinář. Jeho knižní tvorba mu přinesla řadu ocenění. Nejvýznamnější cenou, kterou mladý spisovatel získal, je Cena Jaroslava Seiferta, jež mu komise udělila v roce 2010. Stal se nejmladším laureátem této ceny. Nejen v České republice má Jáchym Topol úspěch. Jeho tvorba je překládána do 16 jazyků.

V bakalářské práci bude nejdříve představena rodina Jáchyma Topola, především uvedení Karla Schulze, Josefa a Filipa Topolových, jelikož se věnovali nebo věnují literární tvorbě.

V další části se práce zabývá profesním i osobním životem Jáchyma Topola. Jeho ovlivněním undergroundem a komunismem. Poté bude definován termín outsiderství, který je klíčový pro tvorbu Jáchyma Topola. Publikace mladého laureáta budou uvedeny chronologicky a stručně definovány.

Stěžejní pasáží v bakalářské práci bude interpretace děl *Sestra* a *Anděl*. Nejdříve se zaměřím na vznik těchto románů, jenž patří k neznámějším dílům Jáchyma Topola, a reakce širokého okolí i kritiků. Následně se budu v resumé snažit poukázat na motiv outsiderství. V dalším oddíle provedu stylistický rozbor, ve kterém se především zaměřím na typickou mluvu outsiderů.

Z důvodu rozdílných formálních struktur románů se v poslední kapitole budu zabývat komparací knih *Sestra* a *Anděl*. Komparaci doplním i o názor Jáchyma Topola, který se o knihách vyjádřil při mediálních rozhovorech.

1. Představení rodiny Jáchyma Topola

Jáchym Topol se narodil 4. srpna 1962 v Praze do rodiny dramatika a básníka Josefa Topola a Jiřiny Topolové, která je dcerou významného českého romanopisce, básníka a povídkáře Karla Schulze.

1. 1 Karel Schulz

Karel Schulz, dědeček Jáchyma Topola, se narodil 6. května roku 1899 v Městci Králové, okr. Nymburk, rodině Ivana a Jarmily Schulzových. Ivan Schulz byl český překladatel anglických a severských autorů, především Jacka Londona. Ivan Schulz byl synem Ferdinanda Schulze, který se proslavil jako novinář, kritik, spisovatel a politik. Jarmila Schulzová, rozená Mařáková, byla harfistkou, jelikož její rodina se orientovala v hudebním a výtvarném odvětví. Bratr Jarmily Mařákové Schulzové, Otakar Mařák, byl slavný operní pěvec a její strýc Julius Mařák se věnoval výtvarnému umění. Karel Schulz pocházel z umělecké rodiny a i on zůstal umění věrný.

Po absolvování maturitní zkoušky započal studium práv, ale krátce poté přestoupil na lékařskou fakultu, kde ho nejvíce fascinovala psychiatrie. Bohužel z finančních důvodů studium nedokončil. V letech 1927 – 1930 působil v brněnské redakci Lidových novin jako divadelní kritik. V roce 1930 vyměnil brněnské Lidové noviny za pražské Lidové listy, kde jeho pracovní pozice byla parlamentní zpravodaj. O 5 let později se stal vedoucím redaktorem Národní politiky, kde pracoval až do své smrti.

Karel Schulz se podílel na založení levicového uměleckého sdružení Devětsil v roce 1920. Schulzův raný dobrodružný román *Tegmaierovy železárny*, vydaný roku 1922, nese ideové znaky dobové produkce proletářské poezie i znaky expresionismu – snové, halucinační prvky, zkoumání podvědomí, škleb marnosti a bezvýchodnosti. Zlom nastal v roce 1926, kdy byl vyloučen z Devětsilu. Schulz reagoval na odchod z Devětsilu tím, že přestoupil ke katolicismu. Křesťanská víra se v jeho publikacích projevila až v roce 1941, kdy vydal sbírku povídek *Peníz z noclehárny* a *Prsten královnin*. Jeho obsah děl se částečně podobá Jaroslavovi Durychovi. Roku 1942 vydal *Kámen a bolest*. Jedná se o rozsáhlý, historický román o Michelangelovi Buonarrotim. *Kámen a bolest* měl být původně trilogií, ale druhý díl vydaný roku 1943 obsahoval pouze dvě kapitoly a z důvodu autorovy smrti nebyl dokončen. Sběrka nesla název *Papežská mše*.

Karel Schulz zemřel 27. 2. 1943 v Praze. Dodnes příčina smrti není objasněna.

1. 2 Josef Topol

Josef Topol, otec Jáchyma Topola, se narodil 1. dubna roku 1935 v Poříčí nad Sázavou. Jeho otec pracoval jako strojní topič a jeho matka se živila jako lesní dělnice. Studium střední školy zahájil na gymnáziu v Benešově v roce 1950, po úspěšném složení maturitní zkoušky roku 1953 odešel do Prahy pracovat jako knihovník, ale po krátké chvíli nastoupil do Armádního uměleckého divadla, které bylo později přejmenováno na divadlo E. F. Buriana, kde pracoval jako lektor. Jeho práce ho natolik naplňovala, že se rozhodl studovat dramaturgii a divadelní vědu na DAMU, kde promoval v roce 1959. Poté žil jako volný dramatický spisovatel, kromě období 1965 – 1972. V těchto letech pracoval jako dramaturg a režisér v Divadle za branou. Topolovy hry byly zakázány a on byl ilegálním spisovatelem. V 70. letech pracoval také jako korektor. V roce 1977 podepsal Chartu 77. V letech 1977 – 1989 vystřídal několik profesí, poté odešel do invalidního důchodu. Josef Topol ovšem na literaturu nezanevřel a během 80. let pracoval jako překladatel v Činoherním studiu Ústí nad Labem, ale jeho díla vycházela pod jménem jeho přítele.

Josef Topol je i esejista a básník, jeho díla byla publikována v časopisech Host do domu, Tvář, Plamen, Divadlo, Box a v programech Divadla za branou. Jeho divadelní tvorba byla vydávána v časopisech Divadlo, Revolver Revue, Listy- čtení na léto, Divadelní revue.

Topolova nejznámější divadelní tvorba byla *Kočka na kolejích*, *Dvě noci s dívkou*, *Sbohem*, *Sokrate!* a *Slavík k večeři*. Mezi jeho překlady patří *Racek* od A. P. Čechova, *Romeo a Julie* od W. Shakespeara ad.

1. 3 Filip Topol

Filip Topol narozený 12. června 1965 v Praze byl mladším bratrem Jáchyma Topola. Filip už od dětství inklinoval k hudební sféře, hrál na klavír, skládal a textoval své písně. Už v pouhých 13 letech založil se svými přáteli – Davidem Skálou a Janem Hazukou – hudební kapelu *Psí vojáci*, která patřila k nejdůležitějšímu českému předrevolučnímu undergroundu. I když tato skupina byla založena v roce 1979, a její členové nevlastnili ani občanský průkaz, byli po prvním veřejném vystoupení vyslýcháni Státní bezpečností a poté nesměli koncertovat. *Psí vojáci* vystupovali pod názvem P. O. V. Na začátku 80. let pomáhal Jáchym Topol bratrovi Filipovi s texty. Po Sametové revoluci se *Psí vojáci* stali oblíbenou a vyhledávanou hudební kapelou.

Koncertovali i v zahraničí – Maďarsku, Rakousku, Německu, Holandsku, Belgii i ve Francii.

Filip se nevěnoval jen hudbě, ale pracoval jako programátor pro podnik Svaz invalidů META do roku 1989. Dále vystupoval i sólově a zahrál si i v několika filmech.

Mezi jeho literární tvorbu patří prozaická díla - *Mně třináct* (1995), *Karla Klenotníka cesta na Korsiku* (1999), *Střepy* (1999), *Tři novely* (2004), *Jako pes* (2013). Nejúspěšnější publikací jsou *Tři novely*, které obsahují již vydané povídky *Mně třináct*, *Karla Klenotníka cesta na Korsiku* a nevydanou novelu *Zápisky milencovy*. Kniha byla oceněna Nadací Český literární fond jako nejlepší prozaické dílo roku 1999.

„Rockový šansoniér“, jak se přezdívalo a přezdívá Filipovi Topolovi, trpěl zdravotními problémy od 90. let, ale až po roce 2010 se jeho zdravotní komplikace rapidně zhoršily. Zemřel 19. června 2013 v Praze.

2. Jáchym Topol

2.1 Dětství

Jáchym Topol se narodil 4. srpna 1962 v Praze.

V knize *Nemůžu se zastavit*, kterou Jáchym Topol napsal společně s Tomášem Weissem, reflektuje a vzpomíná na svá dětská léta.

Bratři Topolové trávili několik letních prázdnin u babičky v Poříčí nad Sázavou, kde pořádali chlapecké bitvy, vypomáhali při zabíječkách a účastnili se dalších klučičích akcí. JT vzpomíná na své dětství pozitivně, převážně na měsíce strávené u babičky, protože zažil mnoho situací, se kterými by se ve městě nesetkal, kupříkladu zabíjení a stahování králíků, krmení hus šiškami, lezení po stromech, topení se v potoce. Ovšem i Praha měla pro něj určité kouzlo. Rád vzpomíná na Dejvickou rokli, kterou v dětství mnohokrát navštěvoval, ať sám nebo s kamarády. Dejvická rokle pro něj byla, jak sám zmiňuje, úžasným místem, protože v té době četl *Ztracený svět* od Conana Doylea, ve kterém hlavní hrdinové, cestovatelé, potkají neandrtálce a sám doufal, že nějaké také potkají.

Na základní školu nemá JT dobré vzpomínky. Škola pro něj byla jako „čekání u zubního lékaře“¹. Nepatřil ke vzorným studentům, nevedl si sešity a široké znalosti také neměl. Dokonce ze školní docházky dostal horečky a byl sledován na psychiatrii.

¹ TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola I: Dětství Praha – Poříčí. Potok. Smetiště. Bitvy. Party. Pes Čert. Vysavač textů. Oddíl. Táta, máma, brácha a spol., s. 15.

Jeho nenávist ke škole přetrvává dodnes i přesto, že se ve středním věku vrátil do školních lavic a častokrát vyučoval.

Po dědečkovi měla celá rodina rozsáhlou sbírku knih, především nelegálních a nedostupných v té době. Oba bratři měli oblibu v knihách, takže v pubertálních letech četli romány, básně, kterým nerozuměli, ale i přesto se v nich vyžívali, protože četba byla jejich vášní.

Vztahy s otcem měl JT velmi dobré, i přesto, že Josef Topol s rodinou nebydlel, jelikož měl na Malé Straně pracovnu, kde měl klid na psaní a překládání. JT to ale nepřipadalo zvláštní, ba dokonce naopak, přišlo mu to normální. Otec je navštěvoval každý den nebo obden a fungoval jako táta, který vychovává a hraje si se svými dětmi. Z dětství si JT pamatuje o své matce, že spolu častokrát četli knihy. Pro Jiřinu Topolovou byla a je velkým koníčkem četba. Pracovala i jako zdravotní sestra a její pracovní deformace se projevovala podle Topola tak, že byli neustále ošetřováni při každém menším šrámu. Topol charakterizoval své chlapecké období následovně: „*Moje dětství – to je nepřetržitá doba šrámů.*“²

Již od útlého dětství měl Jáchym Topol odpor k Sovětskému svazu a ke komunismu. Při rozhovoru s Tomášem Weissem na otázku „Dávali jste jako kluci nějak najevo svoje antirusáctví?“ odpověděl následovně: „*Šlo rozbít vývěsky, šlo strhávat ty rudý umouněný praporky. Vrcholem odporu bylo, že jsme se programově neučili ruštinu, což mě dneska pochopitelně moc mrzí. Známkou národní hrdosti bylo odevzdat učebnici ruštiny na konci roku roztrhanou. Bral jsem jako strašnou zradu, když mně jednou tátovi známí radili, abych se ruštinu učil, že je to krásnej jazyk.*“³

První setkání Jáchyma Topola s undergroundem proběhlo v období puberty, kdy jeho kamarád Vítek Krůta bydlel od 15 let sám a jeho byt se stal základnou právě pro underground.⁴

² TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola I: Dětství Praha – Poříčí. Potok. Smětiště. Bitvy. Party. Pes Čert. Vysavač textů. Oddíl. Táta, máma, brácha a spol., s. 9.

³ Tamtéž, s. 16.

⁴ Tamtéž, s. 27.

2. 2 Mladá dospělost

JT jako syn signatáře Charty 77 byl před zraky školy a okolí označován za „zrůdu fašistického rodu“ a byl i komunistickými učiteli ponižován a dáván za odstrašující případ. Charta 77 lidi rozdělovala. Důvodem pro studium gymnázia JT v Radotíně byl jednoznačný. Jáchym Topol uvedl: *„Tam šli všichni potomci podezřelých intelektuálů a chartistických dětí – Milena Grušová, Betyna Landovská, Topol F. i J., sestry Bartaškovy, David Sís, Hanka Skoumalová, mladej Pithart. Chodili tam taky různý pozdější kamarádi muzikanti – Michal Cingroš, Honza Macháček, básník Lukáš Marvan. Další bolševická chyba. V tomhle ghettu jsi se mohl celkem svobodně bavit s chytřejma, propagandou nezblblejma lidma.“*⁵

Na gymnázium v Radotíně za dob studia JT vzkvétal černý trh se samizdaty a protože byl JT „král gymplu“ (jednalo se o studenta s nejdělsími vlasy, který byl volen středoškoláky a mohl projednávat s vedením školy připomínky, přání...) mohl s profesorkou Hanou Posseltovou rozšiřovat ilegální knihy mezi studenty gymnázia. Na základě toho byl několikrát vyslýchán StB a uvězněn v cele předběžného zadržení na 48 hodin. Za „vlády“ JT došlo ke zrušení šikany a rozdělení „moci“ mezi 3 studenty na radotínském gymnázium.

Topolovou modlou se stal Ivan Bierhanzl (manažer české undergroundové hudební kapely DG 307) a Jan Brabec (bubeník a zakladatel Plastic People, což byla další česká undergroundová hudební kapela), kteří se úspěšně podíleli na rozvoji underground u nás.

Významným mezníkem pro JT bylo setkání s Egonem Bondym, ke kterému vzhlížel, vážil si ho pro svůj bohémský styl života. Bondy byl několikrát vyslýchán, vězněn, ale svá díla tvořil i nadále a nepřemýšlel nad tím, zda napíše dobrou či špatnou edici, která má být světová, psal svým způsobem, kde refleктоval své myšlenky, úvahy, teorie, názory za účelem vyjádřit se. Egon Bondy společně s Ivo Vodsedálkem a Janou Černou vedli samizdatovou edici *Půlnoc*, v níž vydávali především vlastní literární texty a rozmnožovali texty svých několika přátel v 50. letech, z důvodu tohoto počínu se stal Egon Bondy vyhledávaným undergroundovým autorem a inspiroval především mladé spisovatele, kteří Bondymu dávali přečíst své sbírky, aby na ně undergroundová ikona vyjádřila svůj názor. Taktéž tomu bylo i v případě Jáchyma Topola, který EB dal k přečtení svoji první sbírku *Eskymáckej pes*. EB byl sbírkou nadšen a JT se od kladného

⁵ Tamtéž, s. 30.

hodnocení začal naplno věnovat psaní básní. Topol se během několikaletého přátelství s Egonem Bondym seznámil s Martinem Machovcem (historik undergroundu), J. H. Krchovským (básník, vlastním jménem Jiří Hásek), Luděkem Marksem (básník, literární kritik, redaktor a představitel undergroundu) a s Petrem Placákem (spisovatel, textař, historik, publicista), se kterými dlouhodobě spolupracoval.

Další osobou, která měla vliv na JT psaní, byl básník Petr Kabeš, který redigoval literární a kulturní měsíčník *Sešity*. Petr Kabeš dal možnost Jáchymovi Topolovi přečíst si mnoho knih. PK umožnil JT seznámení se s Josefem Kostohryzem, Zdeňkem Rotreklem, Emilem Julišem, Ivanem Wernischem, kteří byli významnými českými spisovateli.

Jan Lopatka byl dalším člověkem, který JT ovlivnil. Vyměňovali si spolu mnoho knih a JL radil Topolovi s gramatikou, například mu poradil, že pokud neumí používat čárky ve větě, tak je nemá psát vůbec, což načas udělal.

Po dosažení plnoletosti měl Jáchym Topol nastoupit na základní vojenskou službu. Společně se svými přáteli věděl, že vojna se pro něj stane přestupnou stanicí do kriminálu, protože na chartistických mužích si vojáci „smlnou“. JT se ohledně strachu z vojny vyjádřil následovně: *„Od šestnácti, sedmnácti se proto každé z nás připravoval, jak z vojny zdrhnout. Jít tam bylo nepředstavitelný. Jednak jsme z principu nechtěli sloužit komunistický armádě, jednak ta příšerná představa dvou let mezi řevem a zbraněma. Do toho samozřejmě strach, že nás budou moct poslat třeba do Polska, do Afghánistánu nebo kamkoli jinam. Jak se vyhnout vojně bylo neustálý téma našich hovorů. Stejně jako mezi námi existovala burza knih a desek, existovala i burza nápadů, jak se z vojny vyvlíknout. [...] Já sám jsem vyválčil dva odklady. Můj hrdinský kousek byl, že jsem se před vojenskou komisí pomočil. U komisí ale byli zvyklí na ledasco a některým hodně amatérským pokusům se jen smáli.“*⁶

Během praxí ve škole navštívil různé kliniky s mentálně nebo tělesně postiženými dětmi, které ho ovlivnily a posílily, jelikož si uvědomil, že jsou na světě lidé, jejichž život je těžký. Po úspěšném složení maturitní zkoušky, nastoupil na sociálně právní nastavbu, kterou neukončil. S přáteli diskutovali nejen o literárním umění a s profesorkou Helenou Košínovou, která pomáhala Topolovi se studiem,

⁶ TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola II: Gymnázium pro chartistickou mládež. Bondy. Kličkyování před vojnou. Sociálně-právní nastavba. Blázinec. Národní třída. Svatba. Důchodce a donašeč uhlí. Párkař., s. 40.

vyměňoval různé publikace. Po neúspěšném studiu na právní škole přijal pracovní nabídku v kotelně, kde pracoval krátce, jelikož měl nastoupit na vojenskou službu a proto se stal pacientem v psychiatrické léčebně. Po 4 měsících získal modrou knížku (potvrzení o osvobození od povinné vojenské služby kvůli špatnému zdraví) a invalidní důchod.

Poprvé se Jáchym Topol oženil ve 20 letech s Veronikou Bartoškovou, která byla o 2 roky starší. Seznámení proběhlo na gymnáziu v Radotíně, kde oba studovali. VB po ukončení střední školy pobývala ve Francii a jejich vztah byl spíše korespondenční, jelikož české úřady nepovolovali jejich vzájemné navštěvování. Dokonce i sňatek proběhl v zastoupení, kdy jeho zastoupená manželka byla matka jeho kamarádky. Po sňatku se několikrát viděli, ale mezinárodní manželství dlouho nevydrželo a po čase se rozvedli.

Při pobírání invalidního důchodu si přivydělával jako nosič uhlí do domácností, kde se seznamoval s osudy starších důchodkyň, které přežily koncentrační tábory a komunistické koncentrační tábory. Jáchym Topol se zabýval historií a druhá světová válka ho nejvíce interesovala. V románu *Sestra* se tématem holocaust zabývá. Dále pracoval jako prodavač párků před Maroldovým panoramatem. Živil se také jako stěhovák nebo jako skladník (hlavní hrdina v díle *Sestra*, také pracoval jako prodavač párků a skladník). Jáchym Topol byl klasický fluktuant, nevydržel dělat dlouho práci, která ho nebavila.

Jáchym Topol při rozhovoru do časopisu FFAKT (čas. studentů FF UK) odpověděl na otázku, zda jeho pracovní zkušenosti v letech 1982 – 1986 ho pozitivně ovlivnily, následovně: „*Absolutně. V osmnácti jsem se dostal mezi dělníky, pomocné dělníky, kriminálníky, různé pobudy a musel jsem obstát. Dělal jsem třeba na stavbách, nosil cihly nebo dělal u míchačky na beton. Když máte monotónní fyzickou práci od šesti od rána, při které můžete myslet na svoje věci, brzo se dostanete do rytmu, do transu, v hlavě mi pořád běžely básně. Taký mě samozřejmě fascinoval jazyk těch lidí, galérky, slangy plné vtípu, bylo to bezvadný a ti lidé byli opravdoví mistři své práce.*“⁷ Z toho také vyplývá, kde se naučil slangové výrazy, které jsou velmi často obsaženy v jeho dílech.

⁷ PATENIDIS, Andreas. *Nechci psát „euroburgery“ – Rozhovor s Jáchymem Topolem*. FFAKT, časopis studentů FF UK. Publikováno 22. 5. 2011 [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <<http://ffakt.ukmedia.cz/nechci-psat-%E2%80%9Eeuroburgery%E2%80%9C-rozhovor-s-jachymem-topolem>>

Jáchym Topol uvedl, že StB se ho nepřetržitě pokoušela přemluvit ke spolupráci s nimi, aby denuncoval členy undergroundu. Nabízeli mu až 3 000 Kčs měsíčně. On však nezradil své kolegy a vždy nabídku odmítl.⁸

V roce 1986 podepsal Chartu 77 a byl aktivistou skupiny *České děti*.

České děti založil Petr Placák. Základem této komunity byla výzva k obnově českého království. Prvním, kdo se podepsal pod tento spolek, byl Jáchym Topol. Další členové byli royalisté (zastánci monarchie a oddanosti k panovnickému rodu)⁹, recesisté (lidé, kteří šokují veřejnost nesmyslným chováním, které je někdy ironickým protestem)¹⁰ nebo lidé toužící probourat stereotyp všedních dní. Pro tehdejší komunistický režim byly ČD hodně extremistické a radikální. Petr Placák a JT dokonce uvažovali, že pojedou do Afghánistánu bojovat proti Rusům, vzali si příklad z Polska, kde opravdu někteří Poláci odjeli bojovat.

V roce 1988 byl zatčen pro nelegální překročení hranic do Polska a dále za rozšiřování materiálů nepřátelských socialistickému zřízení. Trestní stíhání nebylo zahájeno z důvodu amnestie, kterou 28. října 1988 prezident Gustáv Husák udělil.¹¹

Jáchym Topol založil spolu s Viktorem Karlíkem, Vitem Kremličkou, Václavem Stádníkem a Vojtěchem Stádníkem hudební skupinu pod názvem *Národní třída* (1982 - 1986). Žánrově se tato kapela řadí k undergroundu.

2. 3 Život po Listopadu 89

Rok 1991 pro Jáchyma Topola byl dalším osudovým mezníkem. Oženil se se svou dlouholetou kamarádkou Barborou Mazáčovou. Začátek manželství nebyl zcela tradiční. Neměli dlouhodobé domácí zázemí, stěhovali se, bydleli s kamarády atd. Dále od roku 1991 je spisovatelem na volné noze.

V roce 1996 započal studium etnologie na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, ale vysokou školu nedokončil.

⁸ TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola III: Charta. Revolver Revue. České děti. Listopad. Noviny a časopisy. Sňatek s Bárrou. Reportér., s. 59.

⁹ Kolektiv autorů pod vedením Jiřího Krause. *Nový akademický slovník cizích slov*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Academia. 2005. 880 stran. ISBN 80-200-1351-2.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Slovník české literatury po roce 1945. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: < <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=881>>

V roce 1997 se spolu s jeho ženou vypravil za indiány do Ameriky, kde se věnoval jejich historii a současnému způsobu jejich života. Ve stejném roce vydává publikaci *Trnová dívka*, která mapuje jeho zkušenosti a vyprávění od indiánů. Jáchym Topol se při rozhovoru s Tomášem Weissem vyjádřil o Trnové dívce následovně: „*Vůbec nepovažuju Trnovou dívku za nějakou reprezentativní publikaci severoamerického folkloru. Je to můj pohled, můj způsob a v předmluvě se to i snažím vysvětlit. Vrazil jsem tam příběhy, které mě zaujaly.*“¹²

V současné době žije se svou manželkou a dvěma dcerami, Marií a Josefínou-Annou, v Praze.

Mezi zajímavosti o Jáchymovi Topolovi lze zařadit psychofyziologickou insomnii - nespavost - kterou má již od dětství. Nikdy se nenaučil celou českou abecedu. Mezi jeho obavy patří strach ze samoty, stárí a z bezmoci.

2. 4 Nominace, ocenění, kandidatura

Jáchym Topol si za 51 let svého života odnesl několik ocenění. V roce 2012 mu byla udělena cena anglického PEN klubu za překladovou literaturu (Chladnou zemí).

V roce 2011 byl nominován britským listem *The Independent* pro zahraniční autory za anglický překlad díla *Kloktat dehet*.

Roku 2010 se mu dostalo velké pocty, když mu byla udělena Cena Jaroslava Seiferta (Chladnou zemí). Tato Cena byla založena ve Stockholmu na popud Františka Janoucha, předsedy Správní rady Nadace Charty 77, 11. ledna 1986, dne po smrti Jaroslava Seiferta. Uděluje se za dílo vydané v posledních 3 letech. Jméno poctěného spisovatele za své mimořádné dílo bývá vyhlášeno 22. 9. Od roku 1990 se Cena předává v Praze. Správní rada v roce 2013 schválila, že předávání Ceny Jaroslava Seiferta bude probíhat jednou za 2 roky. Jednou ze zajímavostí bylo, že v historii Ceny Jaroslava Seiferta se stal prvním laureátem, kterému nebylo přes 50 let.¹³

V roce 2005 byl jeho román *Kloktat dehet* zvolen v anketě Lidových novin *Knihou roku*.

Za básnickou sbírku *Miluju tě k zbláznění* byl odměněn Cenou Toma Stopparda v roce 1988. Cena Toma Stopparda byla založena Nadací Charta 77 v r. 1984

¹² TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola V: Indián. Bílý antropolog do každé rodiny. Od šamanů raději dál. Dobrý den na smrt. Trnová dívka., s. 107.

¹³ Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., Literární ceny. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <<http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=5>>

ve Stockholmu z daru britského dramatika T. Stopparda. Bývala udělována pětičlennou porotou každoročně v květnu za významné původní básnické, prozaické či dramatické dílo, které v Československu nemohlo být vydáno. Od listopadu roku 1989 porota oceňuje původní dílo vydané v posledních 2 letech.¹⁴

Jeho literární *Sestra* dostala prestižní Cenu Egona Hostovského v roce 1995. Cena Egona Hostovského byla založena roku 1974 Reginou Hostovskou. Před rokem 1989 byla cena udělována v Torontu za prózu, drama, paměti českého nebo slovenského autora, který nemohl v Československu publikovat. V letech 1993 – 1994 nebyla cena vyhlášena. V roce 1995 se jí ujala Obec spisovatelů, finanční odměnu poskytovala rodina Egona Hostovského. Poslední udělení této ceny bylo v roce 1999.¹⁵

Topol se zajímal i o politickou oblast. V roce 2012 uvažoval o vstupu do Strany zelených, ale ze zdravotních důvodů svou kandidaturu odvolal.

2. 5 Jáchymova působnost v novinářské sféře

Prvním novinářským počinem byl samizdatový časopis *Violit*, který vydával v letech 1980 – 1982 spolu s Viktorem Karlíkem, Filipem Topolem, Vítem Kremlíčkou ad., jako literární přílohu *Sborníku X*, č. 1 – 7. Jáchym Topol o magazínu: „*Ten název jsem ukradl a přeoral z Mistra a Markétky (román od Michaila Afanasjeviče Bulgakova), tam se spisovatelská organizace jmenuje Masolit. Ovlivnění všelijakými – ismy jsme s Jankem Mlynáříkem založili hnutí vilusionismu. Co to bylo, nevím, nejspíš zábava. Do časopisu přispívali výtvarníci jako Viktor Karlík (dnes Revolver Revue), Vítek Bruckner (dnes divadlo Buchty a loutky) a Betyna (už asi tři roky dokončuje divadelní hru), já a další jsme něco psali. David Sís (režisér) psal prózy, kresby dodávali Vítek Krůta (v Americe maluje domy bohatcům), Martin Socha (má na Zbraslavi keramickou dílnu), fotili Petr Kubín (bývalý fotograf Respektu, teď volná noha) nebo Gabriela Fárová (dnes fotografka) a další. Skoro všichni z Violitu dál něco dělají – to je trochu zázrak. Samozřejmě nás čím dál víc zajímala undergroundová bohéma.*“¹⁶ Časopis *Violit* vycházel především anonymně nebo pod šiframi.

¹⁴ Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., Literární ceny. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: < <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=11> >

¹⁵ Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. *Literární ceny*. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: < <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=11> >

¹⁶ TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola II: Gymnázium pro chartistickou mládež. Bondy. Kličky před vojnu. Sociálně-právní nastavba. Blázinec. Národní třída. Svatba. Důchodce a donašeč uhlí. Párkař., s. 33.

Diferencioval se na 2 části – textovou a výtvarnou. Obsahoval prózu a poezii začínajících autorů, dále recenze a příspěvky. Z okruhu autorů vznikl r. 1985 časopis *Jednou nohou*, později *Revolver Revue*, kde se Jáchym Topol také podílel na jeho organizaci a fungování.

Edice debutantů *Edice pro více* byla v letech 1980 – 1984 pořádaná Jáchymem Topolem (pod pseudonymem - Jindra Tma) a Viktorem Karlíkem. V roce 1985 se JT s Ivanem Lamperem podílel na založení časopisu *Jednou nohou*. Krátce poté se *Edice pro více* spojila se samizdatovou edicí *Mozková Mrtvice*. Propojením těchto edic vznikla knižní řada samizdatového časopisu *Revolver Revue*, která po Sametové revoluci vycházela veřejně.¹⁷

MM byla založena roku 1983 Ivanem Lamperem (pseud. Laureatus-Fidelius, od r. 1984 pseudonym – Horna Pigment). Název *MM* se snaží kriticky a ironicky čelit literární sféře, ale také vůči starším a zavedeným samizdatovým edicím. *Mozková Mrtvice* je považována za spojnicí mezi literaturou starší undergroundové generace a literaturou generace mladší.

Revolver Revue vznikl přejmenováním časopisu *Jednou nohou* v roce 1987. Prvním společným svazkem je *Český román* Ladislava Klímy. V roce 1988 vychází v edici RR Topolova sbírka *Miluju tě k zbláznění*, samozřejmě ilegálně. V roce 1991 se JT stává šéfredaktorem RR až do roku 1993. V roce 1994 Jáchym Topol odchází z redakce a jako jediný zakládající člen *Revolver Revue* zde zůstává Viktor Karlík. Jáchym Topol se vyjádřil o působnosti a tvoření v RR následovně: „*Velkou ambicí bylo tisknout i nový, dosud neznámý autory, především mladý, u kterých riskuješ. To dnešnímu Revolveru chybí. Druhá část byly překlady. Stopovali jsme hlavně naše polské a taky německé soupeřníky. Ale tiskli jsme i u nás zakázanou světovou klasiku, jako třeba Henryho Millera, Celina. Kromě takových literárních protoundergroundů v RR vycházely i čerstvé věci, třeba eseje Susan Sonntagové. Určitou inspirací byla bývalá Světová literatura. [...] Třetí oblastí byla ke konci osmdesátých let publicistika. I když jsme se profilovali jako kulturní revue, bylo důležité neustále informovat o demonstracích a uvězněných. Hele, mě to nebaví, to jsou starý věci. Už vím, proč mě to nebaví. Kdyby tady socialismus trval dalších deset let a my přežili, tak je neustále se rozrůstající a technologicky zdatnější buňka Revolveru historicky úžasně zajímavá. Ale všechno to šlo*

¹⁷ Slovník české literatury po roce 1945. [cit. 2014-01-03].

Dostupné z: < <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1891> >

*tak rychle. Koho to zajímá? Mě už ne. Ve svý době dobrej časopis. Kus života, no a co?*¹⁸

Časopis *Sport* byl další novinářskou zastávkou pro Jáchyma Topola. Spolu s Ivanem Lamperem, Janem Rumlem a Zbyňkem Petráčkem založili tento časopis roku 1989. Cílem těchto zakladatelů bylo vytvoření seriózní periodické publikace s aktuální žurnalistikou. *Sport* vyjadřoval výrazněji antikomunistické názory než například *Lidové noviny*. Název této tiskoviny byl vybrán z důvodu recesistické provokace, jelikož asocioval tehdejší *Československý sport*. Časopis vycházel v roce 1989 (červen – listopad, kromě říjnového čísla). *Sport* a *Revolver Revue* se v listopadu 1989 sloučily a vytvořily nový časopis *Respekt*.¹⁹

Respekt byl založen v bytě mluvčího Charty 77 Alexandra Vondry skupinou samizdatových autorů. Původní název byl *Informační servis*, nicméně v březnu roku 1990 byl přejmenován na *Respekt*. Mezi zajímavost tohoto časopisu patří, že se jednalo o první nezávislý zdroj informací Sametové revoluce. JT byl do roku 1991 reportér. V letech 2005 – 2007 svou působnost v tomto časopise znovu obnovil a publikoval především reportáže.

Po odchodu z *Respektu* byl textovým editorem časopisu *Raut*. Po Sametové revoluci a pádu komunistické nadvlády považoval tuto periodiku za odpočinek, koníček.

Další novinářskou zastávkou byl vietnamský časopis *Dien Dan*, kde se stal členem redakční rady. Jeho úkolem byl sběr vietnamsko-českých telefonních kontaktů.

Lidové noviny jsou od roku 2009 do současnosti „domovem“ pro Jáchyma Topola. Jeho pracovní pozice je redaktor kulturní rubriky.

¹⁸ TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola III: Charta. Revolver Revue. České děti. Listopad. *Noviny a časopisy*. Sňatek s Bárou. Reportér., s. 66.

¹⁹ Ústav pro studium totalitních režimů. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: <<http://www.ustrcr.cz/cs/opozice>>

3. Outsiderství

Outsiderství je klíčové pro tvorbu Jáchyma Topola. Outsiderem je jedinec, který se odlišuje od většiny. Často stojí na okraji společnosti. Nezáleží mu na postech, uznání, vlivu, penězích, moci. Nesnaží se společensky prosadit, nemá potřebu být viděn a slyšen. Outsiderovi záleží na hodnotě lidské osobnosti, individuálním hledisku, autentičnosti života a tvorby. Outsiderem se člověk stane i nedobrovolně. V totalitním režimu byl člověk outsiderem z politických důvodů, které se neshodovaly s vizemi komunismu.

V současnosti se český stát nepřiklání k jednostranné ideologii, nikoho nevyřazuje, ale stále se s tímto označením setkáváme. Přesná definice, kdo je outsiderem a kdo není, neexistuje a odborný výklad termínu outsider též není, ovšem pokud se budeme držet věty, že outsider stojí na okraji společnosti, je přehlížen, zatracován, opovrhován ostatními lidmi, tak jistou skupinu lidí můžeme nazvat outsidersy - prostitutky, narkomany, dealery drog, kriminálníky, extremistické skupiny, bezdomovce.

4. Literární tvorba

Jáchym Topol před Sametovou revolucí využíval následující pseudonymy a šifry: Jindra Tma, Rudolf Dušek, Dagmar Horská, Městská chudina, tým M.A., JT, -jt-, jt, z důvodu ochrany před StB.

První sbírkou Jáchyma Topola je *Eskymáckej pes*, jenž byl vydán v roce 1982. Jedná se o poezii. Tato publikace je klíčová pro JT, jelikož ji donesl svému básnickému guru Egonu Bondymu, který byl verši nadšen. Kdyby sbírku označil za nekvalitní, tak by Jáchym Topol se psaním skončil.

Ovšem první vydanou knihou byly *Poslední dny Párska*, která byla poprvé publikována v roce 1980. Jednalo se o jednoaktovku, což je divadelní hra pouze s jedním dějstvím, která byla satirou na komunistický režim.

V roce 1983 byla vydána básnická sbírka *Stěhovavá tvář. Noty pro podzimní bytost* byly publikovány roku 1984 pod pseudonymem Jindra Tma. O rok později, také pod stejným pseudonymem, byla uveřejněna sbírka *Náhodnejch 23*.

Básně ze sbírky *Vlhký básně a jiný příběhy*, rok vydání 1988, se objevily na hudebním CD *Možnosti tu sou*. Autorkou tohoto CD je Monika Načeva, které Jáchym Topol skládá texty od roku 1992.

Krajina s Indiánama je básnická sbírka vydaná roku 1988, která obsahuje *Náhodnejch 23 a Vlhký básně a jiný příběhy*.

Sbírka *Miluju tě k zbláznění* byla publikována v roce 1988. Jedná se o básně, které proslavily Jáchyma Topola. Kniha obsahuje *Náhodnejch 23, Vlhký básně a jiný příběhy* a *Krajinu s Indiánama*. Tomáš Weiss při rozhovoru položil JT otázku: „*Miluju tě k zbláznění je „best of“ tvého desetiletého psaní. Psal jsi na několika místech, v různých situacích života. Co bylo tehdy tvým poetickým materiálem?*“ JT odpověděl následovně: „*Tam, kde jsem bydlel a pracoval, jsem něco viděl. Nemůžu za to, že to byla taky chudoba, alkoholismus a kriminalita. Je tam i spousta fantazírování a vymyšleností. Bojoval jsem a současně zaznamenával sekvence týhle bitvy. Nezralej, zmatenej, bez vzdělání. Třeba k Erbenovi jsem se doopravdy dostal až ve třiceti.*“²⁰

Na otázku proč zrovna zvolil název knihy *Miluju tě k zbláznění*, nikoli *Miluji tě k zbláznění*, uvedl: „*To je ironický. Je až neuvěřitelný, kolikrát jsem už viděl titul sbírky, kde bylo místo miluju miluji. Nepatrný posun, ale zvýraznění je podle mě hodně jiný. Prokletí obecné češtiny.*“²¹

V úterý bude válka je básnická sbírka, která byla oficiálně vydaná v roce 1992. Jáchym Topol se ve verších zabývá světem kolem sebe, totalitním režimem a drobnými příhodami. Častým motivem je smrt, láska, existence a politika.

V roce 1994 byly JT vydány dvě knihy - *Sestra* a *Výlet k nádražní hale*. *Výlet k nádražní hale* je krátká próza – novela, která odkrývá temná zákoutí Prahy a místních obyvatel. Poprvé byla próza uvedena v časopise *Revolver Revue* v roce 1993. Druhé vydání knihy (2011) obsahuje i anglický překlad od Alexe Zuckera. Román *Sestra* bude důkladně popsán v další kapitole.

Druhý román Jáchyma Topola byl publikován v roce 1995 a nese název *Anděl*. Kniha bude rovněž probrána v 6. kapitole.

Trnová dívka je prozaické dílo vydané roku 1997 obsahující povídky severoamerických Indiánů. Jedná se o volný výběr příběhů, které jsou doplněny o mytologii a nadpřirozené síly. V roce 2008 vyšlo druhé vydání.

Tomáš Weiss společně s Jáchymem Topolem vydali v roce 2000, knihu *Nemůžu se zastavit*, která reflektuje život a tvorbu JT.

²⁰ TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola VI: Psaní. Básničky takřka milostné. Text je soukromá válka. Nejdřív se čte, potom píše. Bichle Sestra. Anděl. Svět okolo psaní., s. 114.

²¹ Tamtéž, s. 114.

Noční práce je dalším prozaickým počinem Jáchyma Topola. Román byl vydán v roce 2001. Hlavním tématem je české prostředí v roce 1968 a osud českého národa. Autor nemapuje sled českých událostí Pražského jara, tak jak ho pamatují pamětníci, ale vnáší do románu svůj pohled, tudíž se nejedná o historický román.

Román *Kloktat dehet* byl publikován v roce 2005. Klíčovým námětem knihy je rok 1968 převážně z perspektivy dětí, i přestože Jáchym Topol soustřeďuje děj do 40. a 50. let v Československu.

V roce 2007 byl vydán *Supermarket sovětských hrdinů*. Dílo obsahuje 3 prózy – *Supermarket sovětských hrdinů*, *Zlatá hlava*, *Výlet k nádražní hale* a 3 dramatické texty – *Uvařeno*, *Cesta do Bugulmy*, *Karty jsou rozdány*. Jedná se o dosud vydané i nevydané příběhy, které vznikaly v letech 1993 – 2006.

Poslední román Jáchyma Topola – *Chladnou zemí* – byl zveřejněn v roce 2009. Hlavním motivem je druhá světová válka, především osud města Terezína, které má být zdemolováno. Zabránit se tomu snaží přeživší, jejich děti a vnoučata. Jáchymovi Topolovi bylo českou kritikou vytýkáno, že se opakuje ve svém stylu i tématu. Zahraniční kritika byla *Chladnou zemí* nadšená a měla pozitivní ohlasy. Kniha vyšla v německém, slovinském a nizozemském jazyce.

Jeho sbírky a romány jsou překládány do 16 zemí. Ukázky v novinách, časopisech či ve sbornících vyšly i v čínštině nebo v hebrejštině.

Přestože Jáchym Topol napsal svou poslední básnickou sbírku (*V úterý bude válka*) v roce 1992, verše nepřestal skládat. Píše je „do šuplíku“ a prozatím se je nechystá vydat.

5. Sestra

5.1 Vznik a ohlas Sestry

V roce 1993 využil Jáchym Topol stipendium od německé nadace Heinricha Bölla a na venkovském sídle v Eifelu vytvořil během necelých 4 měsíců dílo, které reflektovalo konec 80. let a první polovinu 90. let 20. století, a to zejména české prostředí po pádu komunistické nadvlády, respektive román o vyjádření chaotických roků – po výbuchu času – jednalo se o pád komunismu, od Sametové revoluce se v románu používá datace rok 1, 2, 3 a další.²² Z důvodu časového vytížení začal produkovat prózu až v pozdějších letech, podnítilo ho k tomu působení v časopisu Respekt, kde se věnoval psaní delších próz. „*I přestože jsem Sestru napsal za 3 měsíce, tak práce na ní trvala ještě rok. Práce s editory, spousta vyškrtávání.*“²³, uvedl při rozhovoru do rádia Wave.

První vydání *Sestry* vydalo brněnské nakladatelství Atlantis na počátku roku 1994. Román sklidil, nad očekávání autora, velký úspěch nejen od samotných čtenářů, ale i od kritiků. „*Překvapila mě reakce čtenářů, ale i kritiků, já sám jsem si nebyl jistý, jestli vůbec tu knihu vydají. Dotýkal jsem se tam tématem Holocaust a myslel jsem si, že řada lidí tuto výpověď nepřijme. Dokonce jsem zašel za uznávaným divadelním a literárním kritikem Sergejem Machoninem, který byl opravdový ras ve svém oboru, a zeptal jsem se ho, jestli tohle můžu použít, on sám byl v koncentráku, a on mi řekl, že musím.*“²⁴ Úspěch první románové publikace Jáchyma Topola byl i v zahraničí – střední Evropa, USA. Topolova poetika je zcela individuální a nejen *Sestra*, ale i jiné romány a sbírky jsou pro překladatele velmi obtížné, z důvodu zachycení autorova záměru. „*Pro překladatele je určitě problém přeložit Sestru, obzvláště Osvětimskou část, protože Josef Novák mluví dobovým jazykem 40. let 20. století. Mluví o hrůzách, ale s nadsázkou a s černým humorem, a právě tento český černý humor je těžko přeložitelný.*“²⁵ V Norsku patří *Sestra* mezi základní české romány posledního dvacetiletí, z důvodu autorovy

²² TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 3: David se učí. Byznysová stezka. Jsme rychlí. Laosové. Co se nosilo. Rodinná tlupa. Studna, s. 39.

²³ DEMELOVÁ, Karolína (scénář, režie), ZBOŘIL, Jonáš (scénář, režie). (2013). Jáchym Topol: Narval jsem do Sestry chaos.[Rozhlasový seriál]. *Liberatura*. Praha, Česká republika: Český rozhlas Radio Wave.

²⁴ DEMELOVÁ, Karolína (scénář, režie), ZBOŘIL, Jonáš (scénář, režie). (2013). Jáchym Topol: Narval jsem do Sestry chaos.[Rozhlasový seriál]. *Liberatura*. Praha, Česká republika: Český rozhlas Radio Wave.

²⁵ Tamtéž.

kompozice a narace ve spojení s velmi svérázným a bohatým jazykem.²⁶ „*V zahraničí slavila kniha úspěch, byl jsem překvapen. Největší ohlas jsem dostal od Poláků, dostal jsem za to i nějakou cenu. V Německu a v Americe kniha taky slavila úspěch.*“ V roce 1995 získal román *Sestra* Cenu Egona Hostovského.

V roce 1996 vyšlo druhé vydání *Sestry*, které bylo korekčně upraveno, a některé pasáže byly zcela vyňaty. Došlo i k drobným úpravám na vazbě publikace.

V roce 2008 byl natočen film *Sestra*, který je adaptací románové *Sestry*. Režiroval ho Vít Pancíř. Hudbu složili *Psí vojáci*. Autor knihy se ve filmu objeví v krátké scéně a samotné úryvky z knihy namluvil Filip Topol.

5. 2 Resumé

Bakalářská práce vychází z prvního vydání (1994, nakladatelství Atlantis) knihy Sestra od Jáchyma Topola.

Román začíná evakuací Němců a Američanů z Prahy. Z povzdálí tento akt sleduje hlavní hrdina a vypravěč Michal Potok se svou přítelkyní Barbarou Závorou, které přezdívá - Malá Bílá Psice - nebo také - Psice.

Potok a jeho přítelkyně mají vztah plný lásky a vášně. Poznali se v divadle, kde oba hrají v několika představeních. Barbara Závorová je starší než Potok, ale autor zde přesný věk nezmiňuje. Zanedlouho Psice zmizí a Potokovi se zjevuje a slibuje mu, že mu za sebe pošle náhradu – Sestru.

Po Sametové revoluci, kterou autor nazývá výbuchem času, dochází k novému počítání let, respektive rok 1, 2, 3 a další.²⁷ Hlavní hrdina a jeho kamarád Micko zakládají v této době tzv. Organizaci. Mickovým vnějším popisem se autor nezabývá. V pozdější kapitole se čtenář dozvídá, že Mickovi chybí již od narození několik zubů. Mezi jeho charakteristické vlastnosti se řadí výbušnost, krutost, náladovost. Jako vystudovaný právník má v Organizaci na starosti administrativu.

Mezi další členy Organizace patří Bohler, bývalý vězeň, teolog a velmi křesťansky založený muž, který své hříchy napravuje dobrými skutky – pomáhá lidem v nouzi, a David, který je nevzdělaný a členové Organizace se ho snaží bránit, aby mu nikdo neublížil. Z počátku se David musel naučit jíst příborem, vést společenský život, jelikož pochází z rodiny, která žije na samotě na Slovensku. „*Micka a já jsme se*

²⁶ SEČKAŘ, Marek. *Nejsou žádní noví Češi*. HOST, 2011, roč. XXVII, č. 3, s. 38 - 40.

²⁷ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 3: David se učí. Byznysová stezka. Jsme rychlí. Laosové. Co se nosilo. Rodinná tlupa. Studna, s. 39.

*narodili s asfaltem mezi prsty, Bohler nevěděl, kdo je, ale vystudoval teologii a David byl buran, ale rozkoukával se rychlostí světla a neměl komplexy, protože jsme ho drželi za ruce. I v době jeho nevinnosti, když se teprve dostával do obrátek, mu žádná pražská svině nikdy neřekla nic o nekonečném směšnosti jeho pohybů, celkového vzhledu, nemluvě o hadrech a přízvuku. I když to jistě mnohé kamarádky svádělo, nikdy jsme nikomu neposkytli dost času.*²⁸

Organizace plnila funkci společenství, vzájemné podpory a sounáležitosti. Měla své příkazy a zákazy. *„Zakázali jsme nosit náhrdelníky... potom se potíš a seš neohebněj, poučil nás Micka. Z toho byl smutnej David, nosil náhrdelníky ze zubů a drápů medvědů, který zabil nožem tam doma, vysoko v horách. Možný je mít akorát prsteny, v krajním případě náušnici, náramky sou nesmírně individuální, dyž tak je dobrý stříbro. Stříbro je dycky dobrý. Snažil jsem se ho utěšit. Nakrátko, dlouhý vlasy, normální cop, to jo, ale nikdy ne tenkej vlasovej provázek, nejseš krysa, seš chlap.*²⁹ Členové Společenství nosili různé stříbrné ozdoby – amulety, ochranné předměty, různé party měly své hvězdy, kříže, menóry, labyrinty a ochranná zvířata. Michal Potok měl za své ochranné zvíře zeleného draka, kterého si nechal vytetovat na hrudi a věřil, že zelený drak mu pomůže nalézt sestru. Nedílnou součástí Potoka byl jeho medailon s černou Madonnou - Pannou Marií Čenstochovskou. Bohler měl orla, který byl všemocný, protože orli mají dobrý zrak, létají vysoko a jsou rychlí.

Mezi metody a triky Organizace patřily: pokud někoho sledovalo auto ve městě, stačilo předstírat zájem o zboží ve výkladní skříni a nenápadně si z odrazu povšimnout, kdo ho sleduje; při pronásledování člena Organizace policisty a policejními psy postačilo rozsypávat za sebou pepř – psi ztratili stopu; pokud chtěli někoho navštívit v bytě, nezvonili, pouze klepali, lidé si prý zvykli na zvonek a většinou ho ignorovali, klepání nikoli; v lásce a v boji je vše dovolené; členové, kteří jsou pronásledováni, se mají ubránit pocitu, že pronásledovatel ztratil stopu nebo už je nesleduje.

Organizace pomocí svých kontaktů na úřadech a ministerstvech zařizovala vládní pohledávky. Nejdříve Organizace pronajímala byty, které získala do osobního vlastnictví pomocí jednoho přítele, jenž se vyznal v právním systému a věděl, jak připravit nepoctivého milionáře o jeho nemovitost. *„Jedna ze zásad, kterou jsme okamžitě přijali, abychom se příliš nezalíbili Ďáblovi, byla, že naše nájemníky*

²⁸ Tamtéž: s. 30.

²⁹ Tamtéž: s. 31.

nevyhodíme. Ovšem jistou věc jsme na nich přece vykonali... jedinej snad ústupek na poli práv nájemníků... ke kterému jsme je přesvědčili... totiž museli na trávu za baráky snýst všechny svý odporný mnohobarevný TV stěny a různý ty pohanský televizky... a Bohler je jednu po druhé rozsekal sekerou, protože se Zlým se nediskutuje. Satelity našich nájemníků jsme posráželi ze střech a všechno jsme jim samozřejmě zaplatili do posledního jedníku...³⁰

Bohlerova Laosanka, přezdívka pro Bohlerovu přítelkyni, která pomáhala Organizaci především s dovozem vějířů, masek, kopí na buvoly, sošek Buddha a dalšího doplňkového zboží z Laosu. Nejen s předměty přicestovalo do Čech i několik Laosanů – byli to bratřenci Laosanky, kteří pracovali pro Organizaci a prodávali v jejích domech dovozené zboží. Do Laosu vyváželi textil z Indie, který našli v pronajatém skladě.

Z důvodu velkého obratu Organizace bylo nutné přijmout další členy do spolku. Micko do Společenství přivedl Žraloka Štejna a Potok našel Zlatého Joeho, který byl Američan. „*Joe chodil celej ve zlatým, prsty si musel podvazovat, protože mu chromly od prstenů... a cop nosil v zlatým kruhu , v bytě měl vitríny se zlatem místo knihoven, krbu i kuchyňský linky... a většina zlata v malejch krámcích, který po výbuchu času v Praze rašily s úporností houbový plísně, patřila právě jemu. [...] a přišla Ohnivá voda, a protože Zlaták měl zájem o naše strojky, tak jsme se dohodli.*“³¹ Slangový výraz Ohnivá voda znamenal v románu vodka.

Nedílnou touhou Organizace bylo i nalezení Mesiáše. „*V naší smlouvě šlo hlavně o Tajemství, protože my jsme se v tý tehdejší době po výbuchu času modlili nejvíc ze všeho právě o Mesiaha... aby přišel... přestože jsme se většinu ubíhajícího času dost dobře bavili, smrt číhala v každým koutě, jako vždycky... a žít bylo někdy tak šílený... jako vždycky... a rytíř si to sám prostě udělat nesmí... ani v zajetí ne... ani dyž ho mučej... prostě musí snést všechno... všechny ty pasti Starýho Boga... a račí nemoci a lidský bídy a strachu a hladu v sobě obsahoval každej z nás tolik, že nám to někdy lezlo očnima důlkama a Bohler musel zasahovat s křížem.*“³²

³⁰ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 3: David se učí. Byznysová stezka. Jsme rychlí. Laosové. Co se nosilo. Rodinná tlupa. Studna., s. 36.

³¹ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 4: Přišel Žralok. Zlaták a jeho návrhy. Smlouva: my čekáme. Bohler. A ukáže mi hračky. Krátce o biči. Novokřtěnci. Hledám papír. Dělam auta. Přivede ji, dotýká se lanka., s. 50.

³² Tamtéž: s. 52.

Organizace sídlila v domě, který pronajímala ostatním nájemníkům. Každý člen měl svůj vlastní byt. Pořádali dlouhé seance a zde se uskutečňovaly porady v rámci obchodních záležitostí. Uvolnění a relaxaci vyhledávali na Skále, kde užívali drogy – LSD, marihuanu a alkohol. Skála představovala pro všechny členy nabírání energie a sil na další obchodní jednání – ve zdravém těle, zdravý obchodní duch.³³ Na Skále poprvé uslyšel Michal Potok hlas své Sestry, která nedaleko bydlela a zpívala, ovšem tento fakt se dozvěděl až později.

Bohler při svých dobrosrdečných činech přivedl do Organizace Helenu, která byla studentkou antropologie ze Slovenska, se kterou se později Bohler intimně sblížil.

Doktor Hradil, který se seznámil s Organizací, byl zázračný lékař, jež vynalezl elixír, který ihned vyléčil tržnou ránu. Vzájemná spolupráce mezi Organizací a Hradilem byla výnosná pro obě strany. Doktor dodal elixír a Organizace ho prodávala do celého světa. Z důvodu rychlejší komunikace se Hradil přestěhoval s celou rodinou do maringotky na pozemek sídla Organizace. Po čase začínali z okolí domu mizet psi a kočky, dále se nezvěstnou stala postarší obyvatelka Macešková, dvě dcery lékaře Hradila – Anna a Marie – a syn nájemníků – malý Kučera.

Micka, Žralok, Bohler, David a Potok mívají sny, pomocí nichž promlouvá jakýsi vnitřní hlas snové zážitky. Nejzajímavější je sen Potoka, kterému se zdá o cestě do Osvětimi na létajícím, časovém koberci, který pěti přátel dopraví k Josefovi Novákovi, který muže provádí po celém koncentračním táboře a vypráví jim historky, které se Novákovi staly během jeho pobytu v Osvětimi. *(Jáchym Topol se zajímal o historii a osvětimské příhody psal inspirován výletem do Osvětimi, kde ho prováděl polský vězeň. Při psaní Sestry si dohledával bližší informace a oživil své vzpomínky z jeho návštěvy.)*

Při potyčce s Hitlery, pražským gangem, v sídle Organizace, se Michal Potok dozvídá, že se má zastavit v baru U Černé, kde si s ním musí promluvit Hadraba a policejní agent. Hadraba má mocný vliv na lidi v celém okolí a patřilo mu mnoho barů a domů. Při schůzce, na kterou se Potok vydává, se dozvídá: *„Ta vaše studna je Zóna. Cože? Vytřeštil jsem na Agentu oči. Tomu, co řekl, jsem nemoh uvěřit. Zóny byly ve městě už asi dvě nebo tři, a byly zlý, moc zlý. Zóna je zlo, Zóna vtahuje čistý, Zóna je tunel. Víc se o těch místech neví. Je to cesta k němu. Proto se tam hitleři vydali, řekl*

³³ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 5: Hlas. Na Skále a po venkovech. Sem přejetej. Věci krabice., s. 68.

*Agent.*³⁴ Studna se nacházela ve sklepení domu, kde sídlila Organizace. Hadraba spolu s agentem nabízejí pomoc Organizaci s vyčištěním Zóny, ale poplatek činí 5 miliónů Kčs a vymítání se uskuteční pomocí média. „*Tak jo. Tak to berem. Hele, Potoku, a aspoň poznáš, proti komu ministerstvo teď bojuje. Hm? ... proti Ďáblovi, šeptnul jsem a vstal.*“³⁵ Potok při odchodu z baru potkává místní zpěvačku, uvědomí si, že je to Sestra, kterou mu Velká Bílá Psice poslala. Zpěvačka se jmenuje Marie Moriaková, přezdívá se jí také Eva, ale všichni ji znají pod pseudonymem Černá. Potok si všimne podoby, kterou Černá má s Psicí – černé, dlouhé vlasy, menší postava, bílá pokožka a zelené oči.

V sídle Organizace pak Potok zjišťuje napáchané škody od ataku Hitlerů, kteří jim ukradli veškeré peníze. Zradil je i Zlatý Joe, který uprchl. Banka, ve které měli uloženou finanční hotovost, zkrachovala. Poté, co Žralok pětici převyprávěl svůj sen, David zešlel a utekl. Blížící se konec Organizace je na dosah a po zničení Zóny, ze které vystoupí všichni pohřešování – vypadají v pořádku, ale všichni mají stříbrné oči - Společenství zaniká.

Před samotným odchodem členů je zastihne Helena, která shání Davida, protože mu musí oznámit, že je těhotná. Bohler s Laosankou se rozhodnou žít na Skále. Žralok se vydává bojovat do Arábie a Micko zůstává v Praze. Michal Potok se sblíží s Černou a později spolu začínají společně bydlet.

Potok se věnuje pomoci Vietnamcům pro formování jejich odboje a zároveň spolupracuje s policií, které se snaží pomoci nalézt úkryt Vietnamců. Po několika měsících se Vietnamci rozhodnou vzít Potoka do svého úkrytu, kde ho chtějí zabít. On však za pomoci svého přítele uteče. Po příchodu do Prahy je pak odveden policií, jelikož vypátrala, že Potok uškrtl Psici a po zradě Černé se ho policisté snaží přinutit, aby jim ukázal, kde se nachází úkryt Vietnamců. Potok jejich úkryt pod nátlakem policistů prozradí a všichni se tam vydají – policisté, Potok i Černá. Policisté jsou však Vietnamci zabiti. Útok přežije pouze jediný – Viška, který se pak snaží pod pohrůžkami donutit Černou, aby zastřelila Potoka. Ta však otočí zbraň proti němu a vystřelí. Čtenář se dozvídá, že Viška byl její otec, který ji několik let pohlavně zneužíval.

³⁴ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 8: Nebyli ubitý. Sever. U Černý. Dozvim se. Co je studna. Stíny. Dozvim se mj., proč nezněj po schodech. Conabízí Hadraba. To znamení. Jo, jo, sedávali jsme... jiná tlupa., s. 147.

³⁵ Tamtéž: s. 147.

Potok s Černou se ocitají na útěku a snaží se dostat z východního Slovenska do Prahy, ale nakonec se omylem ocitnou v Maďarsku. Při jedné noci se Potokovi zjeví Psice a Potok je záhadnou silou přemístěn k Davidovi a jeho rodině. Davidův stav se nezlepšil a Potok po nějaké době zjistí své poslání, má ukončit Davidovo trápení, a proto ho nakonec ve spánku udusí. Poté se objeví zpět u Černé, kterou mezitím ochraňovala Malá Bílá Psice.

Mladí milenci bloudí v Maďarsku. Nedaří se jim ušetřit peníze na cestu zpět do Prahy, a proto začnou rozprodávat svůj osobní majetek. Po čase se spřátelí s místními obyvateli a zjistí, že jeden z nich vlastní pojízdný nevěstinec. Majitel nevěstince se snaží nalákat Černou, aby u něj pracovala jako prostitutka, s čímž Potok zásadně nesouhlasí. Ovšem ten se po čase stane závislým na alkoholu, onemocní a upadne do kómatu. Aby se Černá užívala, přece jen začne pracovat jako prostitutka. Když se Potok po několika dnech z kómatu probere a zjistí to, je zdrcen a utíká pryč. S pomocí několika lidí se dostává do Prahy, kde začíná bydlet na nádraží a dál se oddává alkoholu. Potok si slíbí, že dokud se nesetká s Černou, tak se pořádně neumyje, aby nepřitahoval jiné ženy.

V euforii alkoholu si řekne, že je mocný a může si dělat, co uzná za vhodné a zastřelí neznámou prostitutku, ale celý incident si pamatuje jen jako sen. Rozhodne se, že začne žít na skládce, kde nebude nebezpečný. Od příchodu z Maďarska má neustále nutkání ukončit svůj život. Impulsem a probuzením se pro něj stávají brutální sériové vraždy, které jsou spáchány na obyvatelích skládky. Za Michalem Potokem se vydá jedné noci sériový vrah, je jím mladý Kučera. Vypráví Potokovi svůj příběh. „Ty... vydralo se ze mě, ty jsi ze studny, mladej Kučera. [...] A víš, co jsem tam viděl? Víš, co jsme tam všichni viděli? Ne. Mučení, víš? To nám taky ukazovali. A mohli sme se dotknout, mohli sme v tom maličko bejt. Jen trochu. Ale každej jsme byli sám a potili krev. Krev. Chápeš? Já taky, ty velký holky taky a babička taky. Nevím, proč my. Nevíš to ty? A měli jsme strach, že nám to všechno někdo udělá taky. To, co dole jsme viděli, co je možný. Co každej může. Co všechno je možný. A každý jsme byli sám a pak jsme už nebyli lidi. Změnili jsme tam, víš? Víš v co, strýčku Potoku, víš v co? Zakňoural kluk.“³⁶

Kučera žádá po Michalovi, aby ho zastřelil z důvodu záchrany světa. Nakonec Potok mladého chlapce zastřelí a musí varovat Doktora Hradila před jeho dcerami.

³⁶ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 22: V barevném měnicím se polí. S kostma jazyka atd. Nepřišlo mi vhodný. Koho se bojím. Dál k balkónu. Ukáže mi to: cejtím velkej hlas. Kámen. Ona má roušku, je laskavá. Říká: Musíš. Zed' a co je za ní., s. 431.

Hradil oznámí hlavnímu hrdinovi, že si na dcerách všiml změn a usmrtil je, ale pocituje změny i na sobě. Změny, které ho přetvářejí na osoby ze Zóny, i on má stříbrné oči. Požádá Potoka, aby ho jeden ze synů zbavil jeho prokletí. Potok tedy vyhledá Hradilova syna, který otce zabije.

Během cesty k domu, kde usmrtil Psici, Potok zkolabuje a probudí se v domě řádu Sester Mlčenlivých, které se o něj starají. Zde pobývá přibližně 1 rok, než se jeptiškám svěří s tím, že se mu zjevila Černá, která je nápadně podobná sestře Samaritas. Pro jeptišky je sestra Samaritas velmi důležitá, je to jejich modla, kterou se snaží nalézt. Po Potokovi žádají, aby jim pomohl s hledáním. To se mu ale nezamlouvá, a proto se odhodlá k útěku. *„Víš... pane Potoku, krátce se zasmála, tobě to zní asi fantasticky, ale já už se ničemu nedivím, ta, která se ti zjevila, je sestra Samaritas, někteří říkají Samargas, a tenhle rád ji ctí a hledá, doopravdy hledá! Tohle je jejich poslání. Jak... nechápu. Já se dozvěděla, říkala mi Marie tiše, že ona žije, tedy jistě jen její vtělení, že někde je! [...] a možná budou chtít, abys někam šel, něco pro ně vykonal. Rád, Marie, rád. Možná v cizí zemi, možná tě někam pošlou, máš to znamení, říkaly to včera ve sboru...“*³⁷

Po útěku od řádu se vydává do bytu, ve kterém bydlel s Černou. Začne pracovat, nejdříve jako skladník a později jako prodejce ve stánku, a doufá v návrat Černé. Po určité době ji uvidí v reklamním spotu a snaží se o ní vypátrat nějaké informace z ateliérů a reklamních agentur. Rozhodne se účastnit konkurzů do propagand, aby si ho Černá všimla.

Během pracovních pochůzek Potok narazí na Laosanku se synem. Začnou spolu bydlet v domě bývalé Organizace. Laosanka mu vypráví o svém osudu a Potokovi oznámí, že Bohler zemřel. Potok se ve snu setká s Bohlerem, který ho žádá, aby se postaral o jeho rodinu. Zároveň mu řekne o Mickovi, že vlastní obrovský, střežený dům a ať se za ním vydá.

Potok tak učiní, ale do domu k Mickovi se nemůže přes veškeré stráže dostat. Podaří se mu to až po několika nezdařených pokusech, když se převleče do kostýmu Pepka námořníka. *„Helenka!... a šeptal mi zběsile do ucha... ta tvoje věc s Davidem, i dyby to nebyl sen, je to jedno... Helenka! Zas řval a... dítě... kde je? Řval jsem taky...“*

³⁷ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 22: V barevném měnícím se poli. S kostma jazyka atd. Nepřišlo mi vhodný. Koho se bojím. Dál k balkónu. Ukáže mi to: cejtím velké hlas. Kámen. Ona má roušku, je laskavá. Říká: Musíš. Zed' a co je za ní., s. 442.

*v bezpečí, porozuměl jsem... je to jistěný a to dítě, ztlumil rachot vodovodu... to dítě, člověče, možná že jo... sou určitý náznaky... fakt jo? vydral jsem ze sebe a musel se opřít o kachlíky... to by znamenalo, že to všechno, že tohle všechno snad přece jen... ne zbytečně. JO! řekl Micka, vypnul vodu i stroje, kráčeli jsme chodbou... to je fantastický a skvělý, je tedy naděje, že by dítě, že by to byl snad sám Mesiash.*³⁸

Jednoho dne Potok uslyší znít kostelní zvony. Po výbuchu času totiž papež vydal interdikt z důvodu, že lidé jsou šílení a nevěří v Boha, a nechal uzavřít kostely. V tuto chvíli už Potok věděl, že se Černá objeví. *„To už jsem věděl, že přijdeš. Našel jsem na půdě, na tvém stole květinu. Byla to růže, který máš tak ráda. Ležela u mejch vzkazů. Měl jsem jednu starou krabičku s mýdlem, z cest, měl jsem ho připravený na vaně, hned jsem ji napustil... tehdy jsem už nějakou dobu na stánku nedělal, ale... a slyšel jsem rychlé kroky a ty jsi otevřela dveře a vešla do místnosti. Černá. Byli jsme u sebe. Bylo to najednou. Mělas hlavu u mě a já tě objal. Už se neopustíme, řekl jsem. Už ne, řekla jsi ty. A vtom zazněl zvonek. Trhla jsi sebou, a ani jsem se neptal... na tvých očích jsem viděl, že nevíš. Zvonění neustávalo. Ten někdo držel na zvonku prst. Trochu... jen trochu jsem tě odstrčil a zdvih ruce... ale tys je vzala, lehce, vzala jsi můj dlaně do svých a položila sis je na ramena. Neotevřeme, řekla jsi. Už ne. Ne teď ne.*³⁹

5. 3 Stylistika Sestry

Román je diferenciován do 3 částí – Město – Sestra – Stříbro, které volně na sebe navazují. Kniha obsahuje 24 kapitol s individuálními, mnoho větými názvy, které stručně naznačují obsah kapitoly. *„12 / Helenin nový stav. Studna a co je v ní. Bohlerovy čísla. „A zatím.“ Jdu za ní.*⁴⁰

Struktura vyprávění není ohraničená a i závěr knihy je otevřený. *„Hlavní linie je neustále odsouvána do pozadí odbočkami a vsuvkami, často se objevují vložená vyprávění, a kniha se tak podobá například Haškovým Osudům dobrého vojáka Švejka. Nejde zde ani tak o konkrétní příběh jako o vyprávění samotné, o proud jazyka a obraznosti, o zachycení nejednoznačnosti světa prostřednictvím mozaiky žánrů, témat, motivů a literárních a mimoliterárních aluzí, které by v podstatě mohlo pokračovat*

³⁸ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 24: Koho potkám a s kým jsem. Karlovice. Zrzavá mě pošle, ptám se. Crystal s.r.o. A proč je, ten zvuk. Zdvih jsem ruce., s. 480.

³⁹ Tamtéž: s. 481.

⁴⁰ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 12: Helenin nový stav. Studna a co je v ní. Bohlerovy čísla. „A zatím.“ Jdu za ní., s. 211.

*neustále.*⁴¹ Charakteristickým rysem románu je mísení hlasů, které souvisí s potlačením interpunkce. Převládá nevlastní přímá řeč: „*Ty stará Sutano, pošklebovali se mu. Ty starej upíre, Terminátore, ty Vetřelče, Goleme, Nosferatáku, ty Medúzo! házeli po něm svejma poznatkama z videa.*“⁴² Monolog postav bývá uvozen vypravěčem jen nepřímo nebo je vypravěč zcela vynechán a není oddělen ani započítím nové věty. Jáchym Topol využívá k orientaci v textu oslovení užitá postavami („bratři moji“, „vašnostové“, „kucí“), samotnou rovinu významu a stylové různorodosti. „*V Sestře jsem využil jazykového koníčku, pohrávání si. Jedná se o obraz té doby. Vždy mě zajímalo to, jak se mluví v Praze a proti tomu třeba v Brně se mluví úplně jinak, tudíž český jazyk je velmi silný. Baví mě to si s tím pohrávat a hlavně styl mluvy charakterizuje postavy. Lidé se mě často ptají, jakým způsobem vybírám jednotlivá spojení, styl postavy atd. Já se řídím instinktem při psaní.*“⁴³

Převažujícím rysem jazykové formy je obecná čeština. V pásmu vypravěče dochází k využívání spisovné a obecné češtiny a vzájemnému mísení.

Autor románu si pohrává se slovní zásobou. U některých výrazů používá fonetickou transkripci - „Džaponsko“, „histórie“, „manyjak“, „prostytut“; (Topol 1994: 59, 99, 102 a 103). Převážně v přímé řeči se objevuje protetické v - „vodcizený“, „votrhal“, „vostudu“, „vodvšivíme“, „votázka“ - (tamtéž: 84, 100, 101, 103 a 104), diftongizace - „vmanipulovanej“, „přísnej“, „svejch“, „příznivejch“ - (tamtéž: 28, 29, 41 a 43). V řeči postav mizí pobočná slabika „jsi“ x „si“ (Topol 1994: 19), „jsem x sem“ (tamtéž: 51), „jsou“ x „sou“ (tamtéž 55), „jmenuje“ x „menuje“ (tamtéž: 103), „jdi“ x „dí“ (tamtéž: 211).

Hláskové změny v proudu řeči „tvuj“, „letim“, „eště“, „dycky“, „kerý“ jsou příznakem hovorovosti (Topol 1994: 26, 460, 177, 262 a 53). V proudu řeči postav se vyskytují záměrně chybné skloňování 7. pádu substantiv a adjektiv - „střepama“, „kukadlama“, „zafačovanejma palcema“ (tamtéž: 23, 204 a 180).

⁴¹ LUKÉŠ, Petr. *Proměny románové tvorby Jáchyma Topola*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jan Tlustý, Ph.D. Dostupné také z: <http://is.muni.cz/th/109246/ff_m/Promeny_romanove_tvorby_Jachyma_Topola.pdf>

⁴² TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 4: Přišel Žralok. Zlaťák a jeho návrhy. Smlouva: my čekáme. Bohler. A ukáže mi hračky. Krátce o biči. Novokřtění. Hledám papír. Dělán auta. Přivede ji, dotýká se lanka., s. 55.

⁴³ DEMELOVÁ, Karolína (scénář, režie), ZBOŘIL, Jonáš (scénář, režie). (2013). Jáchym Topol: Narval jsem do Sestry chaos.[Rozhlasový seriál]. *Literatura*. Praha, Česká republika: Český rozhlas Radio Wave.

Kostra Josefa Nováka má zcela odlišnou mluvu, jelikož se jedná o postavu, která žila během druhé světové války. Jeho styl vyjadřování obsahuje archaismy, historismy, germanismy a dialektismy: „zákaznictvo velectěné“, „štramák“, „kvéry“, „šlemazlník“, „maucta“, „mordýř“, „ajjn, cvaj, draj“, „frindolíni“, „mešuge“, „herdek“ (Topol 1994: 99 – 108). Používání deminitiv je v románu převážně u babičky Maceškové, která jich hojně využívá - „mládenečku“, „srdíčko“, „čajíček“ (tamtéž: 267).

Expresivní a vulgární výrazy jsou v románu velmi obvyklé, vyskytují se především u outsiderů - „sraček“, „babizna“, „kurva“, „křivák“, „vychcípát“, „negrům“ (Topol 1994: 79, 83, 88, 83, 148, 114).

Cizí a méně užívaná slova s výraznou expresivitou: „frizura“ - účes; „klimperem“ - pianem; „junda“ - legrace; „brykule“ - potíže, těžkosti; „dobyččák“ - nákladní vůz; „mešuge“ - potrhlý, pomatený; „lejstra“ - písemnost, listina; „šluš“ - konec; „kakabus“ - nevlídný, bručoun; „vodkrágluje“ - zastřelí; „fistulí“ - hláskem; „setsakramenstký“ - zpropadený, zatracený; (tamtéž: 135, 138, 99, 111, 93, 94, 95, 92, 102, 105, 291 a 97).

Hanlivé výrazy v románu: „eklovalo“ - hnusilo se; „bastardí“ - míšenec; „vyšpekulovali“ - sledovat, stopovat; „škeble“ - hlava; (tamtéž: 121, 120, 103 a 104).

Knižní a zastaralá slova: „ponuré“ - depresivní; „recepisy“ - recepty, potvrzení; „nemarkýroval“ - nepředstíral; „mordýř“ - vrah; „v rychtyku“ - ve správném, náležitém; „leitmotiv“ - hlavní myšlenka; „šarvátkám“ - potyčkám; „geroja“ - hrdina; „léčit tripla“ - léčit kapavku; „pucfleka“ - vojenský důstojník, sluha; „kvéry“ - pušky; „vitriol“ - kyselina sírová; (Topol 1994: 135, 103, 104, 105, 111, 183, 169, 204, 101, 105, 101 a 228).

Cizí výrazy: „epesním“ - exkluzivním, luxusním; „Solingen“ - německé město; „bušle“ - americká a britská jednotka pro objem a hmotnost sudých látek; „malström“ - točivé proudění vody, vznikající střetem dvou příbojových vln vnikajících do mořské úžiny ze dvou protilehlých stran; „kandelábr“ - dřevěný, kamenný nebo kovový stojan osvětlovacího tělesa, zpravidla zdobený; „represálie“ - odvetná opatření, specifický prostředek donucení; „mortadela“ - druh salámu širšího okrouhlého tvaru z hovězího masa a slaniny; „kosmopolitní“ - vyskytující se na všech kontinentech; „Moldau“ - Vltava; „staccato“ - styl hudebního přednesu; „surrealismus“ - evropský umělecký směr, popřípadě životní styl, který usiluje o osvobození mysli, zdůrazňuje podvědomí;

(tamtéž: 98, 129, 83, 87, 273, 404, 304, 101, 79, 135 a 462). Ostatní hovorová slova: „zamektali“ - řekli; „bichli“ - tlustou knihu; „fachat“ - fungovat; „sorta“ - určitý druh; „kantýna“ - menší prodejna potravin a nápojů na pracovišti; „trand’ák“ - tranzistor; „na beton“ - zaručené, zcela jistě; „políček“ - facka; „pršiplášť“ - pláštěnka; „ubikace“ - společná, hromadná místnost; „chajda“ - bouda, chata; (Topol 1994: 112, 140, 108, 93, 95, 95, 97, 61, 227, 263 a 298).

Lékařské výrazy: „psotník“ - křeče s bezvědomím u malých dětí; „somnambul“ - náměsíčník; (tamtéž: 183 a 274).

Sestra je román, ve kterém jsou hlavními postavami především outsideři, z tohoto důvodu je pro ně typické využívání argotu: „porno s blechama“ - pornografický materiál s nezletilými dětmi; „love“ - peníze; „basa“ - vězení; „šťára“ - nájezd, nálet, přepadení; „Ákáčkama“ - zbraně; „chlupatejma“ - policisté; „fízl“ - policista; „gebír“ - mít nárok; „chuligán“ - výtržník; „blufovali“ - předstírat; „ganeři“ - podvodníci, jedná se o židovský žargon; „kápa“ - dozorce; (Topol 1994: 53, 63, 67, 92, 53, 227, 181, 113, 117, 53, 125, 100 a 287).

Jáchym Topol využil mnoho slangových výrazů, se kterými se setkal především v undergroundu. Vojenský slang je nejčastěji v románu užit při vypravování Josefa Nováka: „apelplac“ - volné rovné prostranství sloužící ke shromažďování vězňů za účelem jejich spočítání, přečtení rozkazu apod., užíváno především za 2 sv.v. (Topol 1994: 101), „cimra“ - cela (tamtéž: 94), „lágr“ - vězení v několika budovách ohrazených ploty s koridorem, se strážními budkami na věžích (tamtéž: 96), „gotesa“ - karetní hra (tamtéž: 98), „báně“ - vězení (tamtéž: 98), „zhaftli“ - zatknout, sebrat (tamtéž: 98), „bunkry“ - samotky (tamtéž: 104), „bomzák“ - udavač, donášeč (tamtéž: 105), „dylyno, dylyňáku“ - blázen (tamtéž: 140). Slang chartistů: „estebák“ - příslušník StB (Topol 1994: 77), „chartista“ - signatář Charty 77 (tamtéž: 285), „nesignatář“ - člověk mimo Chartu 77 (tamtéž: 357), „samizdat“ - neoficiální literatura (tamtéž: 430).

Odlišností *Sestry* je využívání specifického stylu tvarosloví a komolení slov: „jednogo tego“; „katholickému Bogu“; „demogracie“; „pogromy“; „Mesisha“; „khapitalistickec“; „methody“; „ethnický“; „medúzo“; „bůvol“; „kultúra“; „vůkol“; „okamihu“; „Žreluk“ „komiksy“; „mýho dobrého“; „je takovej malý“; „vyjímky“; „přírodozpytu“. V románu dochází v rámci obecné češtiny ke změnám v tvarosloví - „srce“, „semaforama“, „hospodama“, „propašujem“, „stárnem“, „zdrz“.

Román obsahuje i řeč cizích jazyků, která je psána foneticky: indiánský jazyk - „nášti vášti“, „sredni vaštar“ (Topol 1994: 469); francouzský jazyk - „Il koné, metno, ž páns.“ (tamtéž: 186); ruský jazyk - „Ja tu ždal, ja jego poprósil, já jemu skázal, uběgáj bystro! On ničevo něznájet, durak!“ (tamtéž: 185); rómský jazyk - „Ej, toť prauda, pángo.“ (tamtéž: 171); čínský jazyk: „sü t'ing“, „Toi da tung song voi puli pozikan tjáp!“ (tamtéž: 294); mongolský jazyk: „hutan nagor“ (tamtéž: 294); španělský jazyk - „galeona“, „caravela“, „cabalero“, „misercordia“, (tamtéž: 443); „El beso de la mujer araña“ (tamtéž: 56); latinský jazyk - „Ora pro nobis“, „apage Satanas“, „maestus et errabundus“ (tamtéž: 208); jidiš - „Šalom alejcem!“ (tamtéž: 90), „mazel tof“ (tamtéž: 91).

Dílo *Sestra* obsahuje mnoho odkazů ke spisovatelům, politikům, filosofům, biblickým postavám a dalším. Odkazy a motivy křesťanství: růženec, Adam a Eva, prorok Eliáš, Bůh, ďábel, Satan, nebe, peklo, hříchy. Motiv nadpozemských bytostí: Frankenstein, Polednice, čarodějnice, vlkodlaci, Merlin. Řecká mytologie od Homéra – Odysseus a Pénélopé. Odkaz na jednotlivá díla – Romeo a Julie, Macbeth, Aladin, Knihy džunglí, Hoši od Bobří řeky. „*Bud' pozdraven, pravil jsem Pavoučákovi a pokynul. Ať je tvých velbloudů jak zrněk písku pouště, ať jsou tvé ženy stále těhotné, ať tvý synové pokoří jařmen kmeny... Á, čau herče, říkáš Mekbeta? [...]*“⁴⁴

Román obsahuje i jména spisovatelů – J. Kolář, K. Poláček, H. Bonn, K. H. Mácha, J. Neruda, A. Jirásek, P. Placák. J. Foglar, W. Shakespeare, E. A. Poe, Ch. Baudelaire, J. London, J. W. Goethe, F. Kafka, F. M. Dostojevskij. „*[...] piloval jsem tedy monolog při hledání příhodných vyztuženin pro pódium, ale pak mne zas rozesmála jiná bujná představa, že totiž co se týče lebky, kterou mladému muži při smrtelném monologu vložil do ruky geniální dramatik, známý také pod mírně homosexuální přezdívkou Labuť avonská, možná přestal skládat své lechtivé kusy pro potěchu statným řeznickým tovaryšům, ale nejspíš by v těžkém řevu dožil v nejbližším místním tehdejší blázinci.*“⁴⁵

Odkaz na další významné osobnosti v díle: F. Filipovský, M. Forman, J. Dietl, S. Freud, Ch. Darwin, F. Nietzsche, Sámó, J. Mengele, I. Q. Pavlov, L. I. Brežněv. Dále v knize nalezneme odkaz k rytířskému řádu sv. Jiřího zabíjejícího draka.

⁴⁴ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 14: Hledám, hledám, vleču akorát nože. Pavoukova tajenka. Jiný stopy. Sem v žoldu. Jicho... tehdy na řece Kongo. Vasil. Zase studna. Milá ve vodě., s. 239.

⁴⁵ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 6: „Měl jsem sen.“, s. 122.

V románu se vyskytují odkazy na písničky: Řeka lásky, Kůň bílý (Marie Rottrová), Soumrak bohů (Bára Basiková). „*Rozebírali jsme zrovna s Benjámínem nějakou písničku, nevěděl, co je to „soumrak bohů, bohové lezou ze všech koupelen a kuchyní“ a já to nevěděl taky [...]*“⁴⁶

V Sestře nalezneme přirovnání: „*Moje Psice, dej mi sílu, dyť my spolu byli jako Kráska a Zvíře, akorát jsme čas od času nevěděli, kdo je kdo...*“⁴⁷ Michal Potok přirovnává svůj život k červům: „*A že nás čeká život slepejch červů bez naděje a beze smyslu až do smrti.*“⁴⁸

V románu se nacházejí básně, které Michal Potok píše:

*Starý slova
Dnes spí pod svým snem už to neunese. Bojí se
kol nákladáku hromad štěrku zvířat nože nemoci.
Ale je v ní je u ní
jsou spolu budou se chránit.
Silný city. A on je bojovníkem v aréně
i za svý dědečky v krematoriu.
To ten B. je vytáh na rampu.
Ajak se jim to stalo? Nebyli dost silný?
Ať já je Hun je zabiják proti Ďáblovi
říká si.
Někdy potom se sestra zdvihne na lokti
a řekne: Hele už je bílej den!
A je. Je den je po noci. To je ta věc
kterou vidí každěj.
Den s lidma jako vždy
a jestli je léto
tak něco roste. Je leden
a tady pořád ta samá špínavá
ulice kurev. Obchodu. Ted' tu nic jinýho není.
A možná se ti celý město změní v noci
jako dávkou odepsanej mozek.
Pro jistotu se znovu a rychle
učí starý slova lásky.⁴⁹*

⁴⁶ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 16: Vlasy jsem uvázal. Tak dem! Řekli mi. Seděla strunule. Kdo je moje sestra. Vidím v lese a... v horách. Co mám udělat. Jejich studna. Havraní křídlo., s. 327.

⁴⁷ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 14: Hledám, hledám, vleču akorát nože. Pavoukova tajenka. Jiný stopy. Sem v žoldu. Jicho... tehdy na řece Kongo. Vasil. Zase studna. Milá ve vodě., s. 239.

⁴⁸ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 6: „Měl jsem sen.“, s. 117.

⁴⁹ TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1. Kapitola 6: V barevném měním se poli. S kostma jazyka atd. Nepřišlo mi vhodný. Koho se bojím. Dál k balkónu. Ukáže mi to: cejtím velkej hlas. Kámen. Ona má roušku, je laskavá. Říká: Musíš. Zed' a co je za ní., s. 424.

6. Anděl

6. 1 Vznik a ohlas Anděla

Stejně jako Topolova *Sestra*, i *Anděl* vznikl za pomoci nakladatelství Hynek, které JT dalo stipendium na napsání románu. Knihu napsal za 14 dní na hotelovém pokoji v Mnichově. „*Dvě kapitoly jsem měl připravený už před Sestrou. Po napsání jsem to jako obvykle půl roku proškrtával, osekával a dopisoval.*“⁵⁰ Jáchym Topol řekl o práci na dílech *Anděl* a *Sestra*: „*Umění a alkohol: věčné téma... Mám s tím velký zkušenosti, například s psaním SESTRY. Byl jsem tři měsíce sám a hodně pil. Ne abych byl ožralej, ale abych v sobě něco opil. Tuším, že William Faulkner říká, že každý spisovatel má v sobě kritika a toho kritika je nutný v sobě opít, vyřadit ho. A mně alkohol opravdu pomáhal; tím myslím jen pár piv nebo pár sklenek vína. Při mé druhé knize ANDĚL jsem už pít nemohl: když jsem si dal dvě dvojky, psaní mě nebavilo, ale potom jsem se mohl alkoholem uklidnit. A při téhle knížce poprvé vůbec nepiju.*“⁵¹ Spolupráce s editory a s nakladatelstvím trvala přibližně rok a *Anděl* byl poprvé vydán v roce 1995 nakladatelstvím Hynek. Román byl celkem publikován ve 4 upravovaných vydáních (1995, 1997, 2000, 2006), 2. vydání vydalo též nakladatelství Hynek, 3. vydání bylo publikováno nakladatelstvím Labyrint a 4. vydání vyšlo v nakladatelství Torst.

Román *Výlet k nádražní hale* (rok vydání 1994, nakladatelství Petrov), který předcházela dílu *Anděl*, se značně shoduje městskou poetikou postav z okraje společnosti a temném viděním světa. Literární kritik Josef Vohryzek o *Andělu* uvedl: „*Nechci prorokovat, co od Jáchyma Topola uvidíme napříště, ale Anděl vzbuzuje silné zdání, že jím autor cosi dovršil a že se po této křižovatce zabývá přehozením výhybky.*“⁵² Hodnocení není negativní. Kritik si na díle cení kontrastnosti, na které je dílo vystavěno. Milan Jungmann, uznávaný literární kritik, o *Andělu* řekl: „*Jáchym Topol spolu s*

⁵⁰ TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola VI: Psaní. Básničky takřka milostné. Text je soukromá válka. Nejdřív se čte, potom píše. Bichle *Sestra*. *Anděl*. Svět okolo psaní., s. 125-126.

⁵¹ SARVAŠ, Rostislav. *VOJÁCI A ANDĚLÉ NA ROZKÝVANÉM TOPOLU - JÁCHYM TOPOL A FILIP TOPOL: KUŘATA I DRAVCI, MILENCI I VRAZI V UMĚNÍ, KTERÉ NĚKDY RÁDO NASTAVUJE NOHU*. Koktejl. Publikováno 9/1999 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.czech-press.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=1585:vojaci-a-andle-na-rozkyvanem-topolu-jachym-topol-a-filip-topol-kuata-i-dravci-milenci-i-vrazi-v-umni-ktere-nkdy-rado-nastavuje-nohu-sp-1870093907&catid=1586:1999-09&Itemid=148>

⁵² VOHRYZEK, Josef. *Topolova křižovatka*. Respekt. Publikováno 2/1996 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <<http://respekt.ihned.cz/c1-36062390-topolova-krizovatka>>

dalšími prozaiky své generace je nesporný novotér, posouvá možnosti literatury „angažující se“ ve věci lidskosti do jiných poloh, než v jakých se zatím pohybovala.“⁵³

V roce 2000 Vladimír Michálek natočil film *Anděl Exit*, který byl volnou inspirací románu *Anděl*. Jáchym Topol se podílel na scénáři k filmu a byl přítomen na natáčení.

6. 2 Resumé

*Bakalářská práce vychází ze 4. vydání knihy *Anděl* od Jáchyma Topola.*

Román začíná na mši svaté v kostele sv. Bruna, které se účastní i bezbožní a outsideři. Poklidná vánoční atmosféra je narušena krádeží. Malý romský chlapec Laci odcizil schránku se svěcenou vodou. *„Jenže vtom Laci porušil poklid, tak byl cvičen, kdykoli zahlíd něco nepřibitýho... popad schránku na svěcenou vodu, do které si věřící namáčeli prsty, leskla se ve světle všech svic, a zdrhal, ňáká mše, to ho nebavilo. U vchodu, kde ho zahlídli, vypuk povyk. Laciho matka, jedna z rumunských cikánek, se teď drala davem, rozhýbala řady, starší souvěrci, ti slabší v kolenou, po stranách popadali, Laci venku kličkoval, ale kostelník ho popad, máma chytla Laciho, který k ní i s kořistí honem běžel... schovat se pod sukně... vrazila mu do udivený tváře pár facek. Vyděsil se nad tou změnou, vždyť to mu nikdo nikdy neřek, že v kostele ne, tam že se to nesmí...“⁵⁴*

Hlavní hrdina románu Jatek má vidiny apokalypsy v podobě krvavého nebe a jámy, ve které mizí chodci. *„Docela přesně si pamatoval, kdy vidění přišlo poprvé. Stál na křižovatce, snad čekal na tramvaj, a nebe si sedlo. Vyhnul se lidem deroucím se do tramvaje a díval se. Sledoval nízké mraky pomalého nebe nad křižovatkou u výstupu *Anděl Exit*, viděl mraky prořatou rudou žilkou, na krajích se stříbrným lemováním. Pak mu beránci začali spouštět červenou, chytal ji do očí, opřel se o kandelábr.“⁵⁵ „Nějak se tam dostal. Zas stál na křižovatce *Anděl Exit* a teď viděl i jámu, lidé se v ní ztráceli. Ne všichni, viděl mladou ženu s kočárkem, ta jámu obešla. Viděl psa, kterej se zařal drápama, nešel dál. I když ho rvali za obojek. Potkal starého muže, o kterém si byl jist, že jámu vidí také. Sledoval krev, padala z oblak. Stál tam, viděl lidi, mizeli v jámě.“⁵⁶*

⁵³ JUNGSMANN, Milan. *Topolův Anděl*. Literární noviny, 1996, roč. 7, č. 18, s. 7.

⁵⁴ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 1: Ukradený Jezule, s. 9.

⁵⁵ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 2: Okna, s. 12-13.

Jatek byl mladý muž, který zapomněl své dětství, jen věděl, že vyrůstal v knihovně. Svě mládí promarnil během instinktivního útěku před StB. Měl různá zaměstnání, ale pamatoval si je matně. *„Různý zaměstnání se mu slily v rozmazanou čmouhu složenou z nudy, dřiny a nucených kontaktů s lidmi, kteří ho nezajímali nebo otravovali. Pokud možno nepracoval, stopoval život, obzírál rohy.“*⁵⁷ Jediné zaměstnání, které si uchoval v paměti, byla práce v kotelně. Nejrady by ale zapomněl. Jeho kolegové ho šikanovali. *„Někdy si na plošinu nad kotli vylezl s knihou, ale stejně se nemohl soustředit. Dělníci se mu kvůli čtení vysmívali. Jeden mu řekl, že knížky čtou jen teplouši. Když vylezl na plošinu, házeli po něm kousky koksu. [...] Snad kvůli jeho neustálým zraněním mu říkali Omyle. Vtipný mu to nepřipadalo, ale nedivil se. [...] Dělníci mu přepisovali směny, dávali mu nekvalitní uhlí a jednou mu z kapes bundy ukradli peníze. Pošklebovali se, když zíral na tu zkrácenou sumu. Mýtičtí hrdinové, o kterých kdysi s takovou oblibou čítal, by je pobili.“*⁵⁸

*„Získal malou místnost v rozděleném bytě v Plzeňské ulici, dlouhé třídě plné zašlých, otrískaných činžáků. Z těch pár bytů, kde přespával, u známých, porůznu, si tam natahal svůj nicotný majetek. V tom prvním patře, nebo spíš ve výšce první pavlače, měl okno do dvora. Nejrady by tam dal mříž.“*⁵⁹ V domě se necítil bezpečně, protože zde bydleli outsideři, kteří rádi vyvolávali konflikty, hádali se, uráželi se a prováděli si vzájemně schválnosti. *„Někdy ho v noci probudily výkřiky, sousedi se rvali, nebo slavili, nebo obojí. Moc toho nenaspal. Báł se prášků, ale brzy přišel na to, že po několika pivech spát může. Než usnul, alkohol mu měnil optiku, hluk ze dvora, bouchání dveří a nadávky zněly jak z jiného, vedlejšího světa.“*⁶⁰

V činžovním domě bydlel Richard Machata, jenž vlastní v domě trafiku. Společně s ním žili v jeho bytě Helena, Naďa a pes Muk, kterého má Naďa už několik let. Helena byla manželkou Machaty a Naďa jejich osvojenou dcerou.

Naďa dříve žila se svou babičkou a s Mukem na vesnici. *„Bába ji naučila, jak se má chránit, jak má vázat stébla trávy k sobě a jaké uzlíčky má nosit pod šaty. Naučila ji,*

⁵⁶ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 8: Jáma, s. 55.

⁵⁷ Tamtéž: s. 55.

⁵⁸ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 3: Dům, s. 20-21.

⁵⁹ Tamtéž: s. 21.

⁶⁰ Tamtéž: s. 23.

kdy má zkřížit prsty a jakou si rychle vymyslet modlitbičku. Nad'a věděla, co dělat, kdyby se někdy bála v lese nebo ve stavení. Kdyby někdy byla sama. Bába ji naučila, jak může udělat panáčka [panenka voodoo]. Vysvětlila jí, co to znamená. Ukázala jí, jak může udělat figurku, a co má říkat, kdyby ji chtěla probodnout. To může udělat třískou nebo jehlou. Řekla jí, že to ale může udělat jen jedenkrát. Řekla, že tohle ji učí, protože Nad'a je malá. Protože je malá a jiná než ostatní.“⁶¹ Když babička zemřela, Nad'a ji umyla a oblékla ji do čistých šatů. Tak, jak jí to babička řekla už mnohokrát. Pro malou dívku a jejího psa si přijela žena (Helena), která ji poprvé udeřila při loučení se s mrtvou babičkou. Helena často bila Nad'u i do tváře. „Muž ji bil méně a nikdy ne do tváře. Nad'a nevěděla, kdy ji budou bít a kdy ne. Dvakrát nebo třikrát přišel muž k Nadě v noci, vyndal z kalhot úd a zkoušel jí ho strčit do úst. Bylo to třikrát. Nad'a vrtěla hlavou ze strany na stranu, uhýbala před tím, čím jí komíhal před obličejem, někdy se schovala pod peřinu a on ji nechal na pokoji. Když jí ale žena poručila, musela k němu jít. Jinak by dostala bití. Někdy ji žena bila stejně. Pak se žena změnila. Nebývala tam už tak často. Nekřičela na Nad'u. Ani nechodila po bytě opilá a už tam nevodila cizí lidi.“⁶²

Jatek se zhruba po roce rozhodl, že přestane pracovat v kotelně. Peníze měl našetřené a dokumenty měl v pořádku.

Jednoho dne se do domu přistěhuje Ljuba, která má byt vedle Jatka. Oba mladí lidé se seznámí a Jatek se dozvídá, že kdysi její rodina vlastnila domy v celé ulici, ale během normalizace o domy přišli a zůstal jim jen byt, do kterého se nastěhovala Ljuba. Dříve v něm bydlela Ljuby matka, která před několika dny zemřela. Jatek se dozvídá, že mladá žena se s matkou nestýkala, proto ji tu nikdy neviděl. Po čase se oba sblíží a rozhodnou se, že byty probourají a budou spolu žít v jedné domácnosti.

Děj se posouvá o několik let [v knize je patrné, že vyprávění se posunulo zhruba do roku 1992, čtenáři to napoví fakt, že se v Praze otevřelo rychlé občerstvení McDonald's] a Jatek se probouzí v psychiatrické léčebně s částečnou amnézií. Rozpomene se až po návštěvě přítele Pernici, který s ním hovoří o Paříži a o Věře. Jatek se stal závislým na drogách a své závislosti se chtěl zbavit pobytem v psychiatrické léčebně.

⁶¹ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 9: Nad'a, s. 60-61.

⁶² Tamtéž: s. 62.

Čtenář se pomocí retrospektivního vyprávění dozvídá, že Věra byla milenkou Jatka. Seznámil je Pernica, jenž kdysi s Věrou žil. Společně užívají drogy, které Jatek připravuje sám. Ljuba drogy nebere a chce, aby se také Jatek drog zcela zbavil. Nicméně ten je na nich závislý. I přesto, že Ljubu miluje, rozhodne se ji opustit a utéct do Paříže s Věrou. *„Věděl dobře, že kdo bere drogu, sám se drogou stává. A buď to zastaví, nebo je mrtvej. Věděl dobře, že droga zabíjela už mezi prvními lidmi. Věděl, že drogu má přes řetěz těl od prvních lidí. Droga koluje těly, je živá z těl mrtvých narkomanů. Věděl to, ale nechával na později.“*⁶³

V Paříži se mladá dvojice seznámí s Vladimírem, se kterým po čase podnikají v drogách. Jatek narkotikum připravuje a distribuce vzkvétá. Po čase si hlavní hrdina uvědomí, že by se chtěl vrátit zpátky do Prahy, za Ljubou. Vztah vášně a chťiče s Věrou brzy vyšuměl. Hádají se a při jedné potyčce, kdy se pořežou noži v kuchyni nad připravovanými drogami. Poté, co drogy vyzkoušejí, uvědomí si, že vyrobili něco zcela nového. *„Cejtli to, hned jak si dal. Seděla vedle něj, chytli se za ruce. Sledovali se. Bylo to nekonečný blaho. Úžasný dobrodružství, balon bez běsů. Třeštili na sebe oči. Vladimír to taky zkusil. Nebyl mocen slova, ale zvednul cenu. [...] dosud úplně neznámá... sloučenina.“*⁶⁴

Nová droga - Blaho, kterou při potyčce omylem vyrobili, se stala senzací v celé Paříži. Když doprodají všechno Blaho, snaží se připravit další, ale nemohou přijít na to, co byla ta omylem přidaná látka. *„Nepomohla nača, pridol, oměj, ani láčkovci, ani kočičí prach. Vyzkoušel taxubulin, fěráky, zaklínání Zosii z Bulzu, sám se cpal Věcí démonů a sledoval kypící směs smrtelnou zornicí, bezvýsledně.“*⁶⁵ Po celou dobu v Paříži mívá Jatek vidiny apokalypsy. Během neustálého testování jsou obklíčeni policisty, kterým uniknou. Jatek se rozhodne opustit Věru a vrací se do Prahy, kde zamíří do psychiatrické léčebny.

Helena po Sametové revoluci dělala Machatovi starosti: *„Vypadá to, že se z toho náboženství pomátla. Doufal tehdy, když přitáhne Nadu, ubyde jeho manželce doma i v krámě práce a bude zas víc k světu. Nad'a většinu práce zastala, to jo. Však ji taky vyučili. Jednou se to bude holce hodit. Ale Helena je pořád jako cizí. [...] Helena buď*

⁶³ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 6: Vstupenka, tunel, s. 42.

⁶⁴ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 7: Zázrak v Nurreillu, s. 49.

⁶⁵ Tamtéž: s. 51.

*nebyla doma, nebo sedávala celé večery v koutě mezi svým haraburdím, všelijaký ty sošky a koberečky rovnala a pořádala. Nebo se modlila.*⁶⁶ Během přeměny volnomyšlenkářské Heleny na katolickou se Machata rozhodl přebudovat svou trafiku na obchod se smíšeným zbožím. Jednoho dne si povšiml: *„Nakoukl i do Heleniny cimry. Všiml si, že papež už na zdi nevisí. Obraz zmizel. Náboženství mu mohlo bejt ukradený, o tom se spolu nebavili. [...] na to, že se papežem stal Čech, byl Machata hrdý. Úplně stejně jako na slávu plzeňského piva, semtexu a tenistů. Přece my, Češi... navíc Vlk, to zní tak nějak bojovně, chlapsky. Ale portrét zmizel. Čert ví, co se zas Heleně honí v hlavě.*⁶⁷

Poté Helena zmizela. Jediná Nad'a věděla, co se s ní stalo. Helena totiž Nadě vyhrožovala, že jí otráví Muka a ta se proto rozhodla, že Helenu pomocí voodoo vyžene. Mladá dívka doufala, že Machata bude rád a chtěla, aby byli spolu jako muž a žena. Mukovo zdraví se jednoho dne zhoršilo a Nad'a se vydala se psem k veterinárnímu lékaři, ale pes jí zemřel v náručí. [Tato situace je inspirována vlastní zkušeností Jáchyma Topola, jelikož mu v dětství jeho pes Čert, se kterým jel k veterinárnímu lékaři, také zemřel v náručí.]

*„Propustili ho, co by ne. Nejspíš byli rádi, že se ho zbavěj. Nijak zvlášť srdečně se s ním neloučili, báli se, že ho stejně zas budou mít na krku. Časem. Ale Jatek se rozhodl. Že s tím bude žít. Nějak. Podle jednoduchý filozofie krotkých bláznů stejně každému něco schází a něco přebývá. Rovnováha není možná.*⁶⁸ Zamířil do bytu, kde bydlel s Ljubou, která ho přivítala, nad jeho očekávání, mile. Dozvídá se, že stát vrátil Ljubě její domy a ona změnila svůj životní standard. Přestala kouřit a změnila celý interiér bytu, dokonce probourala několik bytů, aby z toho vznikl jeden obrovský byt s několika pokoji. Zařízení bylo nové a hezky uspořádané. Po chvíli si k nim do bytu přijde pro krabice Pernica. Jatek zjistí, že Pernica nějakou dobu intimně žil s Ljubou. Také, že se stal členem sekty – společenství Věrných Živému Příchodu - pro kterou schovával křesťanské předměty, byl totiž ústřední distributor skupiny. *„Hele, ty komiksy, to je sranda, podával Jatkovi kreslený seriál o hodnotách v životě křesťana. Měl toho*

⁶⁶ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 3: Pán plátu, s. 35-36.

⁶⁷ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 5: Pán plátu, s. 37-38.

⁶⁸ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 10: Vítej, s. 65.

*tam balíky. Kilogramy. V barvách. Měl tam betlémy. Hrací evangelia. Měl usmívajícího se Ježíše s vojákama i s apoštalama. Různý typy Marií.*⁶⁹

Po dobu, co byl Jatek v Paříži, se Praha změnila. „Dřív tu pod stoly kolovaly petice, nahradily je drogy. [...] Kdysi se tu cvičil undergroundový potěr, dnes si mládež brala míru na máry sama. Ti z bývalého undergroundu, co se chytli v politice nebo někde po kulturních rubrikách, sem chodili jen na výlety, zavzpomínat. [...] Bývalí spojenci z psychiatrií, fízláren a demontrací tu na sebe zkoušeli mluvit každý svou novořečí, prodavači drog s ministerským úředníkem. Každému z nich se rozpadl svět, každý z nich si ho musel vytvořit znova a jinde. A underground se ve svých klasických kulisách vrátil k jednomu ze svých nejstarších ohnisek; stal se podsvětím. [...] Ty nový kluci, který se sem na ně tlačili, občas potřebovali vybit tu šílenou energii mládí. Rvačky už byly taky o něčem jiným. Byly vidět kudly. Ostří hoši si nosili pistolky, aspoň ty plynové. [...] Kluci chodili ověšení řetězy, vlasy měli nabarvený na žluto a holky byly dohola. Tihle snobové kouřili jen zelený pákistánský haš.“⁷⁰

Po krátkém čase se Pernica s Věrou, která se vrátila z Paříže, snaží přimět Jatka ke spolupráci. Chtějí, aby vyrobil další Blaho. „Vem to tak, že někdo po té věci de. Ta věc je blaho. Někdo nebo něco, co má strašnou sílu, to chce. Stejně dostaneš nabídku, kerou nebudeš moct odmítnout. Sou věci, na kterej ti záleží, ne? Jako každěj! Budeš v pasti, říkám ti!“⁷¹ On však odmítá, chce žít poklidný život, obzvlášť, když je Ljuba těhotná.

„Vypotácela se z kuchyně, kalhoty spuštěný ke kolenům. Tekla jí krev. Z ní. Asi upadla. Musela upadnout pod oknem. Tam bylo krve nejvíc. Vstala, potácela se. Nemohl se pohnout. Pořád z ní tekla krev, měla ji na rukou, ve vlasech. Možná vykřikl. Usmála se na něj, ohrnula rty v bledým obličejí. Deš akorát, řekla. Moc sem si to přála. Abys tu byl. Zrovna teď. Málem si to prošvih. Potratila sem. Myslim. Možná. Dělej... zavolej někam, něco.“⁷² Odvezl ji do nemocnice, kde si Ljubu ponechali, aby nepotratila. Jatek byl ze všeho zmatený a nevěděl, jestli chce trávit čas s Ljubou v nemocnici. Nebyl si jist, jestli je dítě jeho, protože Ljuba otěhotněla v době, kdy se vrátil z psychiatrické léčebny, tudíž dítě mohlo být i Pernicovo. Proto přijal pracovní

⁶⁹ Tamtéž: s. 69-70.

⁷⁰ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 11: Blaho, s. 75-76.

⁷¹ Tamtéž: s. 80-81.

⁷² Tamtéž: s. 82.

nabídku od Machaty, který potřeboval pomoc s úpravami v novém obchodě. Oba dva se při práci na obchodě sblížili, stali se z nich přátelé.

Věra s Pernicou neustále obtěžovali Jatka, ať jim připraví Blaho, že už vědí, které tři látky je potřeba smíchat. On však odmítal.

Ljuba po nějaké době v nemocnici potratí. Ona i Jatek to nesou velmi špatně. *„Ljuba je na tom špatně. Někdy na Jatka vůbec nepromluví. Od té doby, co z ní dítě vzali, mrtvé. Jatek si už zvyká na bledost jejího obličeje. Dnes ho ale mate její hlas. Jako by na něj mluvila jiným hlasem. [...] Že tyhle malý děti, co umřou takhle, jdou hned do nebe. [...] Jo sou tam nahý se zvířatama. V ráji. Tyhle maličké děti. Tam jim nikdo nemůže ublížit. Tam to prostě nejde. Tady ho to muselo eště moc bolet.“*⁷³

Když šel Jatek na další návštěvu k Ljubě do nemocnice, nikdo tam nebyl, ani Ljuba ne. Bloudil po chodbách a nakonec se rozhodl, že na ni počká v jejím nemocničním pokoji. *„Dveře se otevřely, vešla pomalu, belhala se, oba mlčeli, pak stála u něj, zatahala ho za rukáv, uklízečka. Dnes jdete dřív, to je dobře, řekla stařena tiše. A pospěšte si. Až vám řeknu. Je mrtvá? Řekl Jatek. Jděte teď! Řekla mu žena a ukázala na dveře. Poslechl jak ve snách. Stál na chodbě... uviděl ty bosy nohy, tělo pod plachtou a zahlídl i tvář, vykop nálevky a rozběhl se. Strkali vozík s Ljubou do místnosti na konci chodby, tam visela jen žárovka od stropu, byla to komora. Strkali vozíkem, na kterém ležela Ljuba, do umrlčí komory. Jatek otevřel dveře trhnutím, odhodil vrchní sestru a viděl Ljubinu bledou tvář. Viděl, že dýchá a že má otevřené oči.“*⁷⁴ V místnosti se objevil Vladimír a Pernica a připravili pro Jatka past. Tímhle ho chtěli donutit, aby uvařil Blaho, jinak prý Ljubu zabijí. Jatek souhlasil a jel s nimi do skladu, kde na ně čekala Věra.

Ve skladu bylo připravené vše, co bylo nutné k přípravě Blaha. Vladimír s Pernicou odešli a Věra s Jatkem začali plnit úkol. Během vaření se několikrát Věra s Jatkem pohádali. Vyčítala mu, že jí opustil, prý mu na ní nezáleží. [Čtenář zjistí, že Věra je Jatkem posedlá, chce, aby se k ní vrátil.] *„Co je ta třetí věc, dělej. Pudem spolu. Sme spolu spojený. Víc než si myslíš! Co je ta třetí věc? Krev. Je to tvoje krev. Cože? Jatek málem srazil přístroj. Jo, jak sem po tobě v tý kuchyni šla, pamatuješ? Jo. Říz sem se. Řízla sem tě, miláčku, no! Tak to je vono. Zjistili sme to. Dělalí zkoušky. Spousta*

⁷³ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 15: Tma, s. 104-105.

⁷⁴ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 17: Past, s. 114.

*zkoušek. Tak je to krev, no! Kdo se dneska diví? Třeba seš ňák chemicky změněnej. Je to nemožný snad? Zní to snad irac... iroco, chm?*⁷⁵

Po dovaření drogy ji Věra požila, avšak nebylo to ono. Vzápětí se rozpomněla, že v Paříži byli oba od krve a je možné, že i její krev dopadla do nádoby s připravovaným Blahem. Druhý pokus byl úspěšný. *„Začal zbytek balit do staniolu. Byla to taková hrudka. Počkej, řekla, rozmysli si ještě. Oni čekaj u toho chlapa, u toho, co tu s nim děláš. Ten pitomej kradač Pernica má eště dneska dluhy, ten vůl. A ten starej kšefták mu nedá nic, jestli dneska nedostane vzorek.*“⁷⁶ Jatek se rozhodl vydat se za muži sám, zamkl Věru ve skladu a klíč hodil do studny. Věděl, že si nějak sama poradí.

Jatek uvidí cestou kolem jámy Naďu, která ji vidí stejně jako on. Naďa se rozhodne, že do jámy skočí, protože chce jít za babičkou a za Mukem. *„Naďa chtěla pryč. Kamkoli. Odešla z toho domu, protože tu ženu [Helena] už nesnesla. Věděla, že žena je zlo a že jí ublíží. Přišla s cizím člověkem a zavřela Naďu v koupelně. Pak Naďa slyšela, jak na muže křičí. Nezamkli ji, utekla, proběhla kolem nich, sahalo po ní, ale utekla. Věděla, že její kouzlo tehdy ženu zabilo. Ale ona se vrátila. Zná tedy silnější kouzlo.*“⁷⁷

Když Jatek dorazil na místo, kde se měl s muži sejít, uviděl, že spolu s Pernicou a Vladimírem je v obchodě i celá sekta, pro kterou Pernica pracoval. Jatek zahlídl v koupelně Machatu, který byl do půl těla svlečený a ubrečený. Ve vaně spolu s tekutinou ležela Helena. V té chvíli vstoupila do místnosti žena, která byla vůdkyní sekty. Pernica stále nutil Jatka, ať mu dá Blaho. Když tak učinil, Pernica celou drogu spolknul, chtěl zemřít. Členové sekty se seskupili kolem Pernici a Jatek se snažil utéct pryč. Ještě předtím si povídal s Machatou, který zešílel. Jatek si všiml kanystrů kolem vany a už věděl, co je to za tekutinu. *„Pak Machata rozškrtil sirku a Jatek uskočil, uskočil a vrazil zády do dveří, uhnul před zášlehem. Zahlíd v tý stěně plamene i Nadinu tvář, mrtvou a klidnou v náhle vznícený vodě, plameny se převalily z vany v gejzíru a teď zasáhly i Machatu, v mžiku ho pokryly, on se tam omámeně motal v plamenným poli... ale to už Jatek běžel, proběhl místností a chodbičkou... a zastavil se. [...] Jatek popadl jeden z kanystrů a špicí háku z něj strhnul kryt, vychrst benzol na police okolo a*

⁷⁵ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 18: Sklad, s. 118-119.

⁷⁶ Tamtéž: s. 122.

⁷⁷ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 19: Šla, s. 124.

hákem prorazil další kanystr, mrštil s ním na hromadu kartáčů a popad ještě jeden, z toho víko serval zubama a pak už v dýmu chodbičky viděl zalykajícího se Luriju [člen sekty], dusil se, viděl jen jeho hlavu, Lurija lezl po čtyřech, a viděl i hlavu a rameno Pernici, jak tělo vlekli... zapalovač už měl v dlani a oheň vyšleh... pak byl zas venku a hákem táhnul mříž, pověsil se na ni tělem, táhl vši silou a roleta s mříží sekla o zem a Jatek se na tu mříž pověsil.“⁷⁸ Plameny pohltily celý dům. Jatek se chvíli díval na požár a potom šel pryč, za Ljubou. Cestou se mu stalo něco zvláštního. „Pak se to stalo, nadech se... až z vnitřností, děly se mu věci... a jáma tam nebyla. Stál a zíral do slunce a nebe nad Andělem bylo rudý. Věděl, že oheň ve starým domě už musel strávit těla a že teď bortí zdi a že brzy vyšlehne k obloze, Spojí se s žhavou září nebes. [...] Byla to nová doba a bylo to jako na počátku všeho a byl to první den. Věděl, že tohle je to, co bude cítit. K té ulici, k tomu městu, k těm lidem. Přes to všechno. A stím vším. Pak se pohnul, už jde, je čas... pohnul se, ohnul se, dotkl se té dlažby.“⁷⁹

6. 3 Stylistika Anděla

Román obsahuje 20 kapitol převážně s jednoslovnými názvy „*11. Blaho*“. Na začátku každého oddílu je černobílý obrázek. Ilustroval jej Michal Cihlář.

Struktura vyprávění je značně komplikovaná. Postavy vycházejí z obyvatel Smíchova. Někteří z nich tvoří epizodní roli, jiní se vyskytují i vícekrát v podání jiných osob. Vícehlasné vyprávění je v *er-formě* a vytváří se pomocí něj „*iluze bezprostřednosti zobrazení, jehož nositelem je postava reflektora*.“⁸⁰ Na začátku knihy se dozvídáme informaci i o vypravěči: „*z úst pomateného vypravěče, chorobného lháře tehdy v Nonstopu, vykládal i o Jatkovi, který tu chodil okolo, chodil a díval se...*“⁸¹

Oddíly, v nichž je hlavní hrdina, jsou prokládány příběhy 4 vedlejších postav. Přímá řeč je v Andělovi méně frekventovaná a není oddělena interpunkčními znaménky. „*Jo, to chci, to moc chci, řekne rychle Jatek a nějak se zamotá do svého plátěného stanu. Počkám ještě... chápeš.*“⁸²

⁷⁸ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 20: Nebe, s. 130-131.

⁷⁹ Tamtéž: s. 131-132.

⁸⁰ STANZEL, Franz K. *Teorie vyprávění*. Přeložil Jiří Stromšík. Praha: Odeon, 1988. 321 stran. ISBN 01-115-88. s. 183.

⁸¹ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 1: Ukradený Jezule, s. 11.

⁸² TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 4: Kňučí, s. 32.

Převažujícím rysem jazykové formy je obecná čeština. V pásmu vypravěče dochází k využívání spisovné a obecné češtiny a vzájemnému mísení jako u románu *Sestra*.

Jáchym Topol si opět pohrává s lexikologií. Protetické v se nejčastěji vyskytuje u přímé řeči - „vodtáhnou“, „vo“, „vokolo“, „vočaři“ (Topol 2006: 10, 74, 96 a 15). V příběhu se objevuje také diftongizace - „svatejch“, „kerejm“, „kejv“, „kdejakej“, „tejdně“ (tamtéž: 8, 11, 8, a 21). V řeči postav mizí pobočná slabika „jsou“ x „sou“ (tamtéž: 21), „jsem“ x „sem“ (tamtéž: 31), „jde“ x „de“ (tamtéž: 74).

Hláskové změny v proudu řeči „dyby“, „lahve“, „kerejm“, „dyž“, „přídu“, „ňáký“, „eště“, „jabko“ (tamtéž: 97, 8, 11, 22, 31, 24, 74, 32). Dále se v proudu řeči vyskytuje chybné skloňování 7. pádu plurálu - „svalama“, „šlachama“, „kostma“, „vlasama“, „mapama“ (tamtéž: 13). Některé slovní výrazy jsou psány foneticky, převážně hláska „x“ - „iks rohypnolech“, „komiksy“, „ksicht“ (tamtéž: 13, 69 a 13).

Knižní a zastaralé výrazy se v románu *Anděl* vyskytují v menším zastoupení, než tomu bylo u díla *Sestra*. Knižní a zastaralá mluva je především typická pro Ljuriu: „*Dštíla na bratry i sestry [...] na ně vyděšení občané uspořádali pogromy [...] to představovalo hříšníky, kteří plijí na Znamení...*“⁸³

Cizí slova: „amok“ – chorobná zuřivost, vražedné šílenství jako projev akutní duševní poruchy; „famózní“ – pověstný, slavnostní, znamenitý; „propaganda“ - veřejné šíření, často demagogické prosazování, doporučování nějakých myšlenek, názorů s cílem získat dlouhodobé přívržence; „dējá – vú“ - klamný pocit, jako by člověk to, co ve skutečnosti vidí nebo prožívá poprvé, viděl nebo prožíval již dříve; „apanáže“ - peněžní podpora, kapesné; „eskamotérský“ - trik; „muezzina“ - vyvolávač z minaretu svolávající muslimy k denním modlitbám, též svolávač; „pauperizace“ - ochuzení, zbídačení, chudnutí; „skanzen“ – muzeum lidských staveb v přírodním prostředí pod širým nebem; „chásidé“ – náboženství, příslušník židovského hnutí vyznávající chasidizmus (hnutí vyžadující prostou víru a zbožnost a zrušení rozdílu mezi prostými věřícími, učenci a rabíny); „sáří“ – indický, ženský svrchní oděv z pruhu bavlněné nebo hedvábné látky obtočené kolem těla; „kandelábr“ - dřevěný, kamenný nebo kovový stojan osvětlovacího tělesa, zpravidla zdobený; (Topol 2006: 12, 13, 22, 30, 19, 39, 56, 93, 110, 77 a 13).

⁸³ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 12: *Znamení*, s. 84-88.

Ostatní hovorové výrazy: „klimbal“ - usínal; „šoupla“ - dala; „mikrák“ - mikrofon; „fíčel vichr“ - foukal vítr; „výpadovku“ - výpadová silnice z města; „galerky“ - galerie; „sámoška“ - samoobsluha; „šizunk“ - podvodník; „korzovaly se“ - procházely se; (tamtéž: 92, 14, 79, 20, 21, 22, 39, 19 a 21).

Autor využívá v díle i deminutiva, především s ironickým podtextem: „drahoušku“, „chudáčku“, „minutek“, „kvelbík“; (tamtéž: 94 – 97).

Mluva outsiderů je především význačná užíváním expresivních výrazů, v románu se jich vyskytuje mnoho: „sígrý“, „mlíčňáci“, „špicl“, „tlust'och“, „stařena“, „kolohnát“, „erární“, „panchartů“, „čokle“, „prášilové“; (tamtéž: 11, 16, 20, 30, 83, 93, 14, 52, 60 a 16).

Výrazy hanlivé a vulgární: „mrchu“, „idiote“, „cvok“, „grázl“, „teplouši“; (tamtéž: 14, 20, 21, 127 a 20).

Slang s lékařskou tematikou - „lapiduch“ - zdravotník, pomocník lékaře; „sanit'ák“ - lékař ze záchranné služby; „schizoid“ - schizofrenik; „mánie“ - duševní choroba projevující se vzrušenou náladou, zvýšeným sebevědomím a aktivitou, subjektivním pocitem dobrého zdraví, spojeností sama se sebou; „úmrlčí komora“ - místnost, kde jsou mrtví lidé před pohřbem; (tamtéž: 91, 99, 16, 25 a 113).

Výrazy spojené s undergroundem: „kšeft'áci“ - obchodníci; „fet'áci“ - narkomané; „pašerák“ - ilegální distributor; „štětky“ - prostitutky; „pasáci“ - manager prostitutek; „lichvář“ - člověk poskytující půjčky s vysokým úrokem; (tamtéž: 8, 57, 8, 103, 78 a 54).

Vedlejším tématem v díle *Anděl* jsou drogy a vše s nimi spojené, k tomu faktu přizpůsobil Jáchym Topol i slovní zásobu: „v limbu“ - po užití drogy je jedinec mimo sebe; „abst'ák“ - syndrom z odnětí drogy; „tubus“ - vývodní válcovitý nástavec laboratorních nádob, zpravidla vývod pro vsazení látky (pomocí něj narkomané inhalují drogy); „čichat“ - inhalovat omamné látky; „jedu“ - být v určitém stavu po užití drogy; (Topol 2006: 129, 51, 46, 57 a 122). Narkomané v knize užívají hašiš, pervitin, heroin, větší množství rohypnolů a krystalky (kokain). *„Jatek se vyhnul i partě zmutovaných lesních bůžků, chodili si k Andělu nakopávat asfalt, byl to sice státem štedrými granty podporovaný projekt kooperace se Zásvětím, ale bůžci dojížděli na fenol; místo nozder*

*už měli jen díry, vlekli se po pahýlech, tu a tam šlohlí nějakou nákupní tašku, zmlátili penzistu...*⁸⁴

V románu *Anděl* se nachází odkaz na J. - P. Sartera („*Hele, mladej... zachroptí to ve vaně... hele, čet si Sartra?*“⁸⁵), na V. I. Lenina („*V té ulici stejně jako v jiných byly tu a tam rozvěšeny rudé prapory a hesla. „Lenin teď více než kdy jindy žije a bude žít, jsa naším vědomím, silou a zbraní!*“ Tenhle plakát visel hned u domovních dveří. Asi týden poté, co se Jatek nastěhoval, namaloval někdo Leninovi do očí hákové kříže a na hlavu rohy.“⁸⁶) a na Desatero („*Papírů bylo na větvích nabodáno pár desítek. Všude v okolí. Vztáhl po tom nejbližším ruku, měl pocit, že ho socha pozoruje. Papírek byl potištěnej. Nepokradeš, četl , a další slovo Nesesmilníš. Kus papíru byl utrženej, asi ho serval vítr. Jinde bylo písmo nečitelný, rozpitý vodou. Nahmát další, Nezabiješ, stálo tam.*“⁸⁷)

V knize se nachází běžná i zvláštní přirovnání: „rázoval jak tygr sibiřský“; „chechtala se jak Tatar“, „ukousnout jak hluchavku“; „přímo do černého feťáckého srdce“; „Vypadáš teď jak alchymista! Mystická svatba!“ (Topol 2006: 90, 122, 49, 52 a 119).

⁸⁴ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 8: Jáma, s. 57.

⁸⁵ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 4: Křučí, s. 30.

⁸⁶ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 3: Dům, s. 20-21.

⁸⁷ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 11: Blaho, s. 81.

7. Anděl a Sestra

Sestra je protikladem knižního románu *Anděl*. Byl to autorův záměr. Odmítal psát stejným způsobem, jelikož si chtěl dokázat, že zvládne publikovat dílo i jiného stylu. „*Anděl je kniha útlá, sevřená a organizovaná, Sestra představuje chaos, jakýsi labyrint. V Sestře je mnoho citací a jazykových her. Do Sestry jsem narval chaos a skotačení s jazykem, protože došlo k uvolnění jazyka po Sametové revoluci. Svoboda je euforická, ale zároveň nebezpečná. Rozmohly se gangy, rasismus, pornobyznys, prostituce a právě tato kniha obsahuje všechny porevoluční změny. Samotné téma knihy jsem v sobě nosil přes 10 let, i přes to jsem psal knihu nahodilým způsobem, respektive neměl jsem vše dokonale promyšlené, řídil jsem se instinktem. Nedokážu to popsat.*“⁸⁸

V rozhovoru s Tomášem Weissem Jáchym Topol uvedl: „*Já se pořád učím sevřenosti. Píšu novou knížku [Noční práce]. Snažím se moc nerozjíždět, ale nejde mi to. Pokouším se o lineární vyprávění, ale vždycky mi do toho vlezou nějaký vstupy, odbočky, klienti, jak teď říkám postavám, začnou vyprávět své. Někam se to splašeně rozběhne. Při práci na Andělovi jsem se brzdil úspěšněji než při Sestře.*“⁸⁹

Anděl je komornější než *Sestra*, ale motiv je stejný – nesmyslný život má smysl, musíme však mít sílu tento smysl mu vtisknout.

Sestra a *Anděl* mají společné zasazení do doby přelomu mezi totalitou a svobodou v podobě demokracií.

Jáchym Topol v obou dílech volí postavám jména, která mají symbolickou funkci. Častokrát jsou pojmenovány přezdívkami, které je určitým způsobem vystihují (*Sestra* – Černá, Zlaťák Joe; *Anděl* – Hora). Postavy jsou pojmenovány také podle zvířat, jejichž charakteristika je vystihuje (*Sestra* – Psice, Žralok, Micko; *Anděl* – Elefant, Mrtvá Opice). Jména hrdinů v románech jsou i odkazem na biblické postavy (*Sestra* – David, Bohler, Helena; *Anděl* – Vladimír). Zvláštním, a zřejmě záměrným počinem, je volba jmen postav v díle *Anděl* – Věra, Naďa, Ljuba, jelikož ve svých jménech nesou nejvyšší ctnosti křesťanství – víra, naděje, láska.

⁸⁸ DEMELOVÁ, Karolína (scénář, režie), ZBOŘIL, Jonáš (scénář, režie). (2013). *Jáchym Topol: Narval jsem do Sestry chaos.*[Rozhlasový seriál]. *Liberatura*. Praha, Česká republika: Český rozhlas Radio Wave.

⁸⁹ TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1. Kapitola VI: Psaní. Básničky takřka milostné. Text je soukromá válka. Nejdřív se čte, potom píše. Bichle *Sestra. Anděl. Svět okolo psaní.*, s. 129.

Odlišností románů je prostředí. V *Andělovi* převažuje pražská periferie. Příroda mimo město je v románu pouze sporadicky, ve vzpomínkách Nadi, která v dětství žila na vesnici. Vesnice je v kontrastu Prahy prezentována jako odlišný svět: „*Vzpomněla si na vlčí děti. Bába jí jednou v noci vlčího člověka ukázala. Vypadal jako velký černý pes. Pak utíkaly domů, běžely přes pole, sotva popadaly dech. Vlčí člověk je chtěl sežrat, čenichal před domem.*“⁹⁰ V *Sestře* se periferie rozšiřuje často do přírody, vesnic, dále na Slovensko, Německo, Maďarsko. V Praze se odehrává pouze polovina příběhu.

Sestra obsahuje více slov cizího původu a vět jiných národností, je to především z důvodu, že Organizace provozuje mezinárodní obchod a členové Společenství jsou i jiných národností. *Sestra* je také bohatší na výskyt slangu a argotu.

Anděl se soustřeďuje jen na přítomnost, oproti tomu *Sestra* obsahuje i povídky z 2. světové války.

Změna mezi dvěma romány je patrná i podle názvu jednotlivých kapitol. V *Sestře* se vyskytovaly tituly s víceslovným označením. *Anděl* obsahuje převážně jednoslovné. *Sestra*: „*5/ Hlas. Na skále a po venkovech. Sem přejetej. Věci krabice*“, *Anděl*: „*19. Šla*“. V *Andělovi* jsou i obsaženy obrázky, které ilustroval Michal Cihlář.

Vševědoucí vypravěč v ich-formě ze *Sestry* se v *Andělovi* nenachází. Vypravěč zaujímá postoj ve 3. personě singuláru. Jedná se o er-formu.

⁹⁰ TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6. Kapitola 9: Nad'a, s. 60.

8. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo představení Jáchyma Topola a motiv outsiderství v dílech *Sestra* a *Anděl*.

Práci jsem rozdělil do 7 kapitol. První kapitola představuje rodinu Jáchyma Topola. Zaměřil jsem se především na Karla Schulze, dědečka JT, Josefa Topola, otce JT, a Filipa Topola, který je bratrem mladého laureáta.

V druhé kapitole se nachází osobní a profesní život JT. Zaměřil jsem na dětství, mladou dospělost a život po Sametové revoluci, která uvolnila poměry a představitel undergroundu, Jáchym Topol, mohl bez omezení publikovat svá díla. V další subkapitole jsem se věnoval oceněním, které mladý spisovatel dostal. Mezi nejvýznamnější ceny Jáchyma Topola patří Cena Jaroslava Seiferta a Cena Egona Hostovského. V poslední části druhé kapitoly jsem se zaměřil na jeho novinářskou působnost.

Třetí oddíl je zaměřen na definici pojmu outsiderství, které je klíčové pro tvorbu Jáchyma Topola. Přesná definice dosud není stanovena, proto jsem se pokusil tento termín vystihnout svými slovy.

Další kapitola je věnována všem knižním publikacím, jež Jáchym Topol vydal. Díla jsou chronologicky řazena a charakterizována. Jáchym Topol se velmi zajímá o historii a tento zájem je obsažen i v jeho románech. Autorův dějinný diskurz se především zaměřuje na Československo – 2. světová válka, Pražské jaro, totalitní režim a ČSR po Sametové revoluci.

Pátá kapitola představuje první stěžejní část bakalářské práce. Nejdříve jsem se v prvním oddíle zabýval samotným vznikem knihy *Sestra*. Jáchym Topol pracoval na díle v zahraničí necelé 4 měsíce a korektura *Sestry* trvala jeden rok. Poté jsem se zaměřil na reakci čtenářů a kritiků na tento román. V dalším oddíle jsem se věnoval interpretaci díla - resumé, hlavní postavy, prostředí, čas, motiv outsiderství. V poslední podkapitole jsem se zabíral jazykovou strukturou díla. Především jsem se snažil vystihnout mluvu outsiderů – slang, argot.

Předposlední oddíl prezentuje druhou stěžejní část bakalářské práce. V šesté kapitole jsem se věnoval dílu *Anděl*. V prvním oddíle jsem se zaměřil na samotný původ knihy a na okolnosti jejího vzniku. *Anděl* byl rovněž napsán v zahraničí, ale samotný autorův počín trval přibližně dva týdny. Dále jsem se věnoval kritikům, Milanovi

Jungmannovi a Josefovi Vohryzkovi, kteří napsali kritiku na román *Anděl*. Druhý oddíl obsahuje interpretaci knihy – resumé, hlavní postavy, prostředí, čas a motiv outsiderství. V posledním oddíle jsem se zaměřil na jazykovou strukturu díla.

V sedmé kapitole jsem provedl komparaci románů *Anděl* a *Sestra*. V rámci komparace je zahrnut i autorův názor na obě knihy, o kterých se vyjadřoval v mediálních rozhovorech.

Jáchym Topol boří tradiční hodnoty a názory. Jeho specifické spisovatelské vyjadřování je odlišné od jiných autorů. Je si vědom, že jeho díla, především *Sestra*, je náročná pro čtenáře. Román podle něho dočte 1 z 5 čtenářů, a to kvůli chaotickému vypravování. Ve svých dílech nežívá interpunkční znaménka pro přímou řeč. Nejčastěji ji uvádí pomocí oslovení. I přes komplikovanost vyprávění se *Sestra* a *Anděl* od Jáchyma Topola stávají nedílnou součástí české literatury.

„Nikomu nepodléhat a nikomu neporoučet.“, životní motto bratrů Topolových.

9. Seznam použité literatury

9.1 Prameny

- TOPOL, Jáchym. *Anděl*. 4. vydání. Praha: Torst, 2006. 132 stran. ISBN 80-7215-269-6.
- TOPOL, Jáchym. - WEISS Tomáš. *Jáchym Topol – Nemůžu se zastavit*. 1. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2000. 148 stran. ISBN 80-7178-395-1.
- TOPOL, Jáchym. *Sestra*. 1. vydání. Brno: Atlantis, 1994. 487 stran. ISBN 80-7108-086-1.

9.2 Sekundární literatura

- FFAKT, časopis studentů FF UK. Publikováno 22. 5. 2011.
- JUNGMANN, Milan. *Topolův Anděl*. Literární noviny, 1996, roč. 7, č. 18, s. 7.
- LUKEŠ, Petr. *Proměny románové tvorby Jáchyma Topola*. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně, Filosofická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Jan Tlustý, Ph.D.
- PATENIDIS, Andreas. *Nechci psát „euroburgery“ – Rozhovor s Jáchymem Topolem*.
- SARVAŠ, Rostislav. *Vojáci a andělé na rozkývaném topolu – Jáchym Topol a Filip Topol: Kuřata i dravci, milenci i vrazi v umění, které někdy rádo nastavuje nohu. Koktejl. Publikováno 9/1999.*
- SEČKAŘ, Marek. *Nejsou žádní noví Češi. HOST, 2011, roč. XXVII, č. 3, s. 38 – 40.*
- STANZEL, Franz K. *Teorie vyprávění*. Přeložil Jiří Stromšík. Praha: Odeon, 1988. 321 stran. ISBN 01-115-88. s. 183.
- VOHRYZEK, Josef. *Topolova křižovatka*. Respekt. Publikováno 2/1996.

9.3 Užité encyklopedie a slovníky

- HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil. 1988. 192 stran. ISBN 48-010-88.
- Kolektiv autorů pod vedením Jiřího Krause. *Nový akademický slovník cizích slov*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Academia. 2005. 880 stran. ISBN 80-200-1351-2.
- Kolektiv autorů pod vedením Olgy Martinové. *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů*. 1. vydání. Praha: Academia. 1998. 356 stran. ISBN 80-200-0640-0.
- SUK, Jaroslav. *Několik slangových slovníků*. Praha: INVERZE. 1993. 140 stran. ISBN 80-900632-9-2.

9. 4 Elektronické zdroje

DEMELOVÁ, Karolína (scénář, režie), ZBOŘIL, Jonáš (scénář, režie). (2013). Jáchym Topol: Narval jsem do Sestry chaos. [Rozhlasový seriál]. Literatura. Praha, Česká republika: Český rozhlas Radio Wave. Dostupné z:

<http://www.rozhlas.cz/radiowave/liberatura/_zprava/1255569>

Slovník české literatury po roce 1945. Dostupné z:

<<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>>

Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné z:

<<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>>

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., Literární ceny. Dostupné z:

<<http://www.ucl.cas.cz/ceny/>>

Ústav pro studium totalitních režimů. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z:

<<http://www.ustrcr.cz/cs/opozice>>